

STUDIEHEFTE

SUMAREN

1994

FØREORD

"Da arbeiderklassen begynte å demonstrere 1. mai, trodde mange av den tidas revolusjonære at kapitalismen uungåelig ville gå mot sin undergang. Det gamle ville-uansett hva som skjedde-styrte sammen i grus. I begynnelsen var det derfor mulig å slå seg til ro med små seire og delreformer. Historiens krefter ville virke mot kapitalismen. Det stemte ikke. Det eksisterer ingen himmelsk bok hvor framtida står skrevet ned. Det fins ingen uungåelig framtid, verken på godt eller vondt. Mennesket skaper seg selv og sin egen historie. Det som ikke blir gjort, blir ikke besørget av "krefter". *Fra Jan Myrdals "Det svært enkle som må sies om og om igjen"*

Det er naudsynt, meir enn nokon gong, å organisere ei politisk motkraft mot den galskapen som er dagsens samfunnssystem, i Noreg og i resten av verda. Galskapen i i eit samfunn som brenn korn mens folk døyr av svolt, som **treng** millionar av arbeidslause for å "stabilisere arbeidsmarknaden", der rasing av framtidas livsgrunnlag er ei **naudsynt** fylgje av **lovleg** økonomisk verksemd, er tydeleg nok for mange av oss. Jamvel om det er nok av politikarar som finn det tenleg å **løyne** faenskapen, og jamvel om Dagbladet er mest oppteke av Bratseths ankel og Dianas nye elskar, er sanninga om samtida tydeleg nok for mange av oss.

Kva gjer vi? Eit ikkje heilt uviktig spørsmål. Eitt er visst: Vi arbeider for at folk **aldri** skal stole på at politikarane løyser miljøproblema, eller noko som helst anna. Gro **kan** ikkje stogge miljøkrisa eller føre ein politikk til folkets beste, for ho er ikkje folkets tenar. Ho er kapitalens tenar. Vi **treng** politisk organisering av folk som vil kjempe mot kapitalismen. Vi **treng** breie alliansar av motkrefter mot det reaksjonære. Aller fyrst **treng** vi politisk og historisk medvit. Det er naudsynt å studere og diskutere, og ikkje i noko lite omfang, om vi vil aksle den historiske oppgåva å rydde veg for eit nytt samfunn.

Vi har samla nokre få tekstar, som vi meiner er nyttige.

"Men intet er gitt på forhånd. Det er mulig for det arbeidende folket å snu utviklingen. Revolusjon er mulig. Men bare mulig. Den forutsetter nemlig både faglig og politisk organisering og bevissthet. Og hvis organisasjonene er små og oppsplittede hos oss, så kommer det i tillegg at bevisstheten er mangelfull. For en nødvendig bevissthet innebærer også en forståelse av det faktum at så lenge de ulike truslene møtes en for en, kommer det herskende klasse alltid til å seire. Det gjelder kampen om miljøet eller mot arbeidsløsheten, aksjoner mot sultkatastrofer eller mot rasisme. Hvis ikke spørsmålene settes inn i en helhet; nødvendigheten av grunnleggende revolusjonær omveltning som knuser det nåværende klassesamfunnet og dette samfunnets stat; vil aksjonene i lengden ikke bare bli meningsløse, men også statsbevarende....."

Noen må forlate båten

Der borte ser du en småbruker. Han pløyer. Gården hans er liten. Hardt arbeid og lav produktivitet. Følgelig tar vi og rasjonaliserer ham bort. Da ser du en som er permittert. Han arbeider ikke. Han bare konsumerer. Det er lønnsomt.

På dette stedet konstruerer vi en bil. Den er velformet. Den rustet ikke. Den er lett å reparere. Slike biler lager vi ikke. De truer velferden vår. Altså putter vi inn et underdimensjonert lager her og konstruerer en rustlomme der. Da ødelegger bilen seg selv i løpet av et par år. Det øker velstanden. Det er lønnsomt.

Den enkle Svensson ser krigen i Vietnam på TV. Han blir opprørt. Byer og landsbyer bli utslettet. Store bombefly kaster død over folket. Svensson sier «ødeleggelse». Det viser at Svensson ikke forstår verdensøkonomien. Denne krigen trenger nemlig krigsmateriell. Millioner av mennesker får arbeid, hjulene snurrer rundt, det ryker fra skorsteinene, fraktratene går oppover. Det lønner seg med krig.

La oss si at du nettopp har fylt femti og står ved dreiebenken din. Plutselig ser du øyne som kikker på deg gjennom den lille glassruta i døra. Da vet du at klokken er slagen. Du er ulønnsom der du står. Du er produktivitetsfremmende først i det øyeblikk du permitteres.

Det er jo litt leit å bli femti og miste sin verdi. Får du dårlige nerver av det, gjør det ingenting. Da får du piller. Tar du mye piller, skaffer du arbeid til legemiddelindustrien.

Men du bør ikke bli så deprimert at du henger deg. Da minker konsumet. Vi lever jo i et forbrukersamfunn. Det er din plikt å forbruke så lenge du blir utstyrt med penger til forbruk.

Samfunnet skulle selvsagt kunne organiseres på en annen måte. Men det hadde ikke vært lønnsomt. Og tviler du på lønnsomheten, da tviler du på samfunnets grunnleggende idé. Det er farlig det. Da kan sønnen din aldri bli politikonstabel.

Vi er alle i samme båt. Det er du ofte blitt fortalt. Det må du huske. Nå har båten begynt å ta inn vann. (Og det gjelder ikke bare Sverige, det gjelder hele vår del av verden.) Da sier Arbeids-giveren:

Se, båten tar inn vann!

De avorlige menn med dokumentmapper sier:

- Noen må forlate båten!

Så kikker de alle på deg, Svensson. Og du er jo en hyggelig og lojal Svensson, så du hopper over bord og svømmer bort i tåka. Så hopper den ene etter den andre. Det ropes fra båt til båt i tåka:

- Noen må forlate båten!

Og det er jo riktig. For båtene tar inn vann.

Men rett som det er så begynner en Svensson å gruble. Hvorfor er det akkurat han som skal hoppe? Og han sier til kameratene sine:

Hvorfor er det alltid vi som er «noen»?

Og så kaster de arbeidsgiveren og dokumentmappebærerne i sjøen i stedet, og ror båten i land. Der pløyer de åkrene, der bygger de biler med riktig dimensjonerte lager og uten innebygd rustlomme. Der synes de det er lønnsommere å produsere enn ikke å produsere.

Det er forferdelig stygt. Det kalles revolusjon og sosialisme og trussel mot friheten og mangel på samfunnslojalitet.

Men du kan jo i alle fall tenke på det.

AB 3-3-68

De hederlige

Jeg har hund. Jeg har katt. Jeg har hustru. Jeg har barn. Er en god samfunnsborger.

Nå skal jeg skaffe meg akvarium også. 180 liter. I det skal jeg ha planter og fisker. Dem skal jeg se på. Jeg klipper plenen min. Jeg plukker bær. Jeg er en god samfunnsborger.

Hvis jeg en morgen ble grepet av selsomme lyster, helte bensin over hunden min, helte bensin over katta mi, helte bensin over kona mi, helte bensin over barna mine, helte bensin i akvariet mitt, helte bensin over plenen min, helte bensin over bærene mine. For et bål det ville bli om jeg tente på!

Og hvor opprørte ville ikke folk blitt! Dere kan tenke dere overskrifter og bilder og aktuelt-innslag. Hvis jeg hevdet at jeg hadde gjort det for fornøyselsens skyld, ville jeg temmelig omgående anses psykotisk. Så ville jeg kunne betrakte mitt barndoms Säter fra lukket avdeling.

Jeg er helt enig i den moralske vurderingen når det gjelder handlinger som å tenne på hunden sin, katta si, kona si, barna sine, akvarieplantene sine, akvariefiskene sine, plenen sin, bærene sine. Jeg er også enig i at mennesker som handler på denne måten er syke.

(Derimot er jeg ikke enig i at det er nyheter. Jeg er heller ikke enig med dem som mener at slike ting må straffes. Det å handle på denne måten er å være syk og trenge pleie. Nyheter er slike ting som Høgalidsaken. Straff er noe man utmåler overfor de ansvarlige som har medvirket i slike saker og som ikke er psykotiske, men bare politiske.)

For ytterligere å berolige de lesere som blir ille berørt av tanken på stanken fra brennende hunder, katter, koner, barn, akvarieplanter, akvariefisker, plener, bær, vil jeg understreke at jeg ikke bare er motstander av å brenne opp egne hunder osv., men til og med andres hunder osv., og at jeg i tillegg ikke går med på at mennesker kan betraktes som «mine» eller «dine» mennesker. Jeg er således prinsipiell motstander av å helle bensin over og sette fyr på hunder osv., og denne vurdering deles vel av den overveldende majoritet av leserne.

Nå! Så er det slått fast. La oss se hvor det leder hen:

På hjørnet av Banérgatan og Linnégatan i Stockholm har et stort verdensomspennende selskap kontoret sitt. Det er et hederlig selskap som handler med Sovjetunionen, med Sveits; selskapets aksjeeiere, dets direktører, dets lokaldirektører, dets PR-menn, dets ansatte er alle hederlige mennesker. Jeg regner med at de alle ville løfte telefonrøret sitt og ringe til politiet hvis de så at jeg begynte å gjøre alvorlige forberedelser for å tenne på hunden min osv.

Det er imidlertid DOW CHEMICAL som befinner seg på dette gatehjørnet i Stockholm. DOW CHEMICAL produserer blant annet napalm. Selskapets aksjeeiere får utbytte av salget av napalm til forbruk. Ettersom ingen kan hevde at de har glede av brennende barn, men utelukkende ser profitt i dette, kan ingen hevde at de er noe annet enn hederlige.

Observer nemlig det som har skjedd. Når det er spørsmål om profitt og «næringsliv», blir det som vi alle betrakter som umoralsk noe moralsk.

Enten kan vi da si at dette er riktig. Det gis en privatmoral for vanlige borgere og en høyere moral for personer som har fått fordel av å virke på hjørnet av Banérgatan og Linnégatan i Stockholm. Eller så kan vi si at det er kapitalismen som er forbrytersk og umoralsk. Det forhold at man kan være kupongklipper på brennende barn, gjør det ikke moralsk å brenne barn; man kan heller ikke unndra seg sitt ansvar for brente barn ved å hevde at det bare skjer på grunn av profittens jernharde lover og på frikonkurransens premisser for den frie verdens kamp for det frie næringslivets høye prinsipp. For det stinker det samme av brennende barn om det er

jeg som brenner barna mine i hagen min, eller ansvarlige embetsmenn fra De forente stater som brenner barn i Asia.

Selvfølgelig skal man ikke snakke slik. Våre moralske statsråder, som har uttrykt sin dype avsky for folk som demonstrerer mot brenning av barn, har ikke greid å åpne kjeften når det gjelder gamle og sjuke pensjonister som er blitt mishandlet på Høgalid (de dumme pensjonistene som ble mishandlet var jo bare velgere og ikke lunsjgjester), og dersom man spør hvordan de stiller seg til å stenge DOWs kontor i Stockholm, svarer de:

- Forretninger og politikk skal ikke blandes sammen.
- Vi må tenke på landets (les profittens) beste. Det ville gått dårlig for oss hvis vi ikke lot DOW operere her i landet.

Det som er enda mer interessant. Allerede det direkte spørsmålet til de ansatte innen DOW om de ikke forstår at de arbeider i en organisasjon som tjener penger på brenning av barn, strider mot den kodifiserte moralen.

For å beskytte DOW og aksjeeiere og direktører i DOW og lignende selskaper har det blitt stiftet spesielle lover. Det er ulovlig å anklage en aksjeeier i DOW for å tjene penger på brennende barn. For å sørge for at disse lovene blir etterlevd, har staten ansatt politi med batonger og skytevåpen. For å straffe dem som bryter disse lovene, har staten ansatt dommere og fangevoktere og latt bygge store steinkolosser med høye murer.

Hva viser dette?

At det profittstyrte næringslivet og den private eiendomsretten til fabrikker og selskap står i motsetning til de interessene og de moralske vurderingene som det overveiende flertallet av det svenske folket – i likhet med alle verdens folk – anerkjenner som sine egne.

At den stat som sies å representere folkets vilje og makt i virkeligheten representerer profittinteressene og verner om sikkerheten til de som brenner barn.

Hva kan man slutte av dette?

At man må frata de nåværende eierne fabrikkene og selskapene deres og ikke drive dem etter profittsyn, men i samsvar med folkets interesser.

At man må skape en stat som ikke beskytter de som brenner barn mot folket, men folket mot de som brenner barn.

Er ikke dette vanskelig?

Det er svært vanskelig. Men ettersom det er nødvendig, kommer det til å bli gjennomført.

Den unødvendige samtiden

Det var Stalingrad-vinteren. Jeg var femten og et halvt år. Det er på den tida da verden åpner seg og tilværelsen får dybde. Jeg var hos morfaren min, Albert Reimer. Det var hans siste vinter; han skulle komme til å dø på seinsommeren det året 1943. Han bodde da i Bjørkhaga ved Kviksta gård.

Hvis jeg ser opp fra skrivemaskinen, kan jeg se ut over Grips-holmsviken. På den andre siden av viken ligger slottet, den lille byen og bak der igjen de skogkledde åsene. Like bortenfor horison-ten ligger Bjørkhaga, hvor jeg var hos Albert Reimer den vinteren for snart trettiåtte år siden.

Det var første gangen han snakket med meg. Jeg hadde jo ofte vært hos ham og rundt ham. Særlig etter at farfar hadde dødd i 1934 og Gesta gård ble solgt og jeg ikke kunne bo der lenger. Morfar var vennlig mot barn. Men han holdt avstand. Først denne vinteren begynte han å snakke med meg. Han sørget for at jeg leste. Strind-berg og Zola og Frank Norris. Strindberg og Zola hadde jeg lest tid-ligere, men det var han som plasserte «Hvirvelen» og «Polyppen» av Frank Norris i hendene mine.

– Denne her skal du lese, sa han. Han var radikal. Han var preget av den svenske folkebevegelsesradikalismen fra århundreskiftet. Per Albins sosialdemokrati og den tilpasningsdyktige regjeringen, hadde han ikke mye til overs for. Han snakket med meg om de første tiårene av hundreåret; avholdsbevegelsen, folkeopplysnings-arbeidet, arbeiderbevegelsen. Når jeg skriver dette har jeg utklipps-boka hans foran meg. Den inneholder avisutklipp og løpesedler fra årene 1900 til 1902. Avholdsarbeid, ateisme, stemmerettsdemon-strasjoner, fredsspørsmål, sosialisme.

Hitler og hitlerismen var for ham essensen av det onde. Krig, utsugning, umenneskelighet, undertrykkelse og – ufornuft. Nå gikk denne ondskapen under i en storm av ild og blod langt der borte på de russiske steppene. I de mørke vinterkveldene lyttet vi til nyhetene på radioen om slaget ved Stalingrad.

– Soldatene faller, og generalene blir hedersfanger, sa han. Slik er det alltid.

– Må det alltid være slik? spurte jeg.

– Nei, sa han, det skulle ikke behøve å være slik. I virkeligheten har de falt i utrensmål i alle disse krigene. Det behøvde ikke være som det er.

Det blåste den natta. Snøen drev mot rutene. I mørket så jeg avis-bildene foran meg, og over steppene dro hutrende grå kolonner. I snøen lå det kroppar i merkelig forvridde stillinger. Men det hadde ikke behøvd være slik det er, og plutselig åpnet hele natta seg rundt meg, og mørket ble uendelig dypt.

Det var vanskelig med mat den krigsvinteren. Det vet jeg, men jeg har ikke noen spesiell erindring av det. Derimot har hele livet mitt kommet til å bli formet av denne natta da de enkle og fornuftige spørsmålene åpnet hele mørket rundt meg ut til et endeløst dyp.

Jeg hadde lest mye og regnet meg som sosialist. Som barn hadde jeg hatt Hjalmar Brantings «Sosialdemokratiets århundre» som bok å bla i. Seinere skaffet jeg Conradys «Revolusjonenes historie». Jeg kan ikke si når jeg gikk over fra bildene til teksten, men disse bindene hadde blitt ett med meg, og jeg fantes selv i det store forløpet fra Nederlandenes opprør mot eneveldet og føydalismen, framover gjennom den store franske revolusjonen og attenhundretallet til oktoberrevolusjonen, og nå til slutt seieren ved Stalingrad.

Dette er ikke så uvanlig. Sosialisme betyr historiebevissthet. Og det at fornuftige spørsmål gir en dypere opplevelse enn en liden-skap, er heller ikke så merkelig; derimot fordrives fornuften på merkelige måter.

Nå da Albert Reimer har vært død nesten på dagen i trettito år, slår jeg opp i «Sosialdemokratiets århundre» og leser teksten fra 1814:

«Skaldenes fantasi har lagt gullalderen til menneskeslektens vugge, til de eldste tidenes uvitenhet og plumphet. Det er heller jernalderen som hører hjemme der. Menneskehetens gullalder er ikke bak oss, men foran oss, og den kommer med en mer fullkommen samfunnsordning. Våre fedre har ikke sett den, våre barn skal en gang få oppleve den, oss tilkommer det å bane veien.»

(Henri de Saint-Simon og Augustin Thierry i «Det europeiske samfunnets gjenopprettelse», 1814, sitert i Hjalmar Branting, «Sosialdemokratiets århundre», del 1, s. 76-77, Stockholm 1904.)

Ja, den som ikke på en og samme tid er privilegert, uvitende, dum og fantasiløs må – når han våger å se seg omkring – oppleve samtiden som uhyggelig. Nå går det an å forklare dette uhyggelige. Karl Marx gjorde det.

Anta nå at Karl Marx hadde rett. Selv mener jeg at han hadde det. Men ikke fordi skriftene hans er åpenbarte skrifter som skal fortolkes og benyttes som råmateriale for en eller annen akademisk marxologisk skolastikk. Karl Marx var en arbeidende intellektuell. En revolusjonær, og hele hans intellektuelle arbeid er tilgjengelig for diskusjon og etterprøving.

Likevel kortslutter jeg for resonnementets skyld for øyeblikket den nødvendige diskusjonen, og forutsetter at vi er enige om at Karl Marx hadde rett. Dette innebærer at vi er enige om at revolusjonen virkelig var mulig i Europa fra midten av forrige århundre. Industrikapitalismens utvikling hadde skapt proletariatet, og en «mer fullkommen samfunnsordning» som de store utopistene hadde diskutert, gikk dermed over fra sosial kritikk og en almann-visjon til politisk nødvendighet. Denne mulige og egentlig nødven-

dige revolusjonen i Europa var – som Freiligrath skrev til demokratenene i Köln – det nye opprøret; det fullstendige opprøret, det som har en rød fane.

Det har gått fem generasjoner siden dengang.

I 1848, for 125 år siden, ble altså revolusjonen i Europa nødvendig og virkelig mulig. 125 år er lang tid. Tar vi disse 125 år og vender dem bakover fra 1848, ville vi befinne oss i året 1723. Da holdt Jonathan Swift i hemmelighet på å skrive «Gullivers reiser». Grev de Boulainvilliers hadde riktignok avgått ved døden året før, men det skulle drøye enda fem år før hans verk skulle bli publisert.

Den «ærerike revolusjonen» i 1688 hadde fordrevet Jakob II og ført Vilhem av Oranien på tronen i England. Revolusjonen hadde sikret Parlamentets makt, men ikke stemmeretten som puritanerne hadde kjempet for. Det ærerike ved denne revolusjonen var at den sikret kapitalistenes og jordeiernes virkelige maktovertakelse. Det var kapitalismens gjennombrudd, og en allmenn nød brakte de store framskrittene. I 1723 holdt Jonathan Swift på med arbeidet å formulere sin beske kommentar til denne virkeligheten. «Gullivers reiser» er såvisst ingen uskyldig barnebok.

I det manuskriptet av grev Henri Boulainvilliers som i 1723 ventet på å bli utgitt, var rasebegrepet for første gang blitt formulert på en politisk effektiv måte. Med vitenskaplige pretensjoner hadde han i sin «Histoire de l'ancien gouvernement de la France» hevdet føydaladelens rasemessige herskerrett. Den frankiske rasen – aristokratiet – eide Frankrike og hersket over gallerne – altså til og med over tredjestanden – i kraft av sin erobring av landet. Det er verd å legge merke til at rasebegrepet først blir formulert som en politisk legitimasjon; rasebegrepet er ikke et biologisk begrep som er blitt gitt politisk betydning – det er en politisk ideologi som seinere har funnet seg et biologisk alibi. Men i 1723 hadde aristokratiet som seinere skulle stå imot tredjestanden i Frankrike – og over hele kontinentet – ennå heller ikke engang rukket å få ideologien sin definert.

Tidsperspektivet er viktig. Sett fra Marx beveger Swift og de Boulainvilliers seg i fortida. For Marx er Swift beundringsverdig klarsynt, men ikke en samtidig. Forholdet ble beskrevet av den tjuetvårigårige Augustin Thierry i «Censeur Européen» i 1820 da han diskuterte 1700-tallet:

«Med unntak av disse ti årene er hele dette århundret som en annen verden for oss ... disse personene er nesten våre samtidige, likevel ligger det århundrer mellom dem og oss.»

(Augustin Thierry, Dix ans d'études historiques, Paris 1842, s. 314.)

For oss er likevel Augustin Thierry selv en samtidig. Det er ingen kritikk av Vilhelm Moberg å påpeke at hele programmet for «Min svenske historie» står å lese i Augustin Thierrys brev om Frankrikes historie til «Courrier Francais» den 13. juli og den 13. oktober 1820.

Den historiske dimensjonen er nødvendig. Det er ikke mulig å forstå argumentene og manøvrene til de svenske embetsmennene og yrkespolitikerne denne sommeren i 1973 for den som ikke har lest Bostrøm. Selv har de ikke gjort det. De behøver heller ikke vite hvilke masker de bærer så lenge de utfører de nødvendige gestene i pantomimen. For oss derimot er Bostrøm nødvendig lesning på samme måte som de Boulainvilliers er det for den som vil lære seg å forstå – og dermed greie å håndtere – den europeiske reaksjonen.

Men Bostrøm – som var to år yngre enn Augustin Thierry – beveger seg sammen med de Boulainvilliers i fortida, de virker bare gjennom en skjult tradisjon, mens Augustin Thierry er en samtidig som vi kan diskutere med. Hans teser og formuleringer møter oss fortsatt som aktuelle og som ord for dagen i en intellektuell og politisk debatt som pågår akkurat nå.

Samtidighet er altså ikke et kronologisk forhold, men et sosialt og historisk. Grensene for hvor langt bakover vår samtidighet strekker seg skifter. Hvis den befinner seg rundt 1790 i Frankrike, så ligger den i Sverige rundt 1870, mens den i Tyskland og Danmark markerer perioden etter 1830. Det er også en reell grense. For det ligger – som Thierry framholdt – århundrer mellom oss og de personene som opptrer i Paris i 1770. Men Augustin Thierry selv snakker blant oss i vår nåtid.

I lang tid – siden midten av forrige århundre – regnes vår nåtidige samtidighet å være «rastløs» og befinne seg i «uopphørlig forandring», det snakkes om «voldsom ekspansjon» og «fornyelse». Men dette omskiftet er merkelig ubevegelig. I skandinavisk litteratur er det vel J.L. Heiberg som best har skildret dette i 1840 i danaidenes kor i «En Sjael efter Døden»:

«Evig Hast!

Ingen Rast!

Hurtig, hurtig Møer og Svende!

Aldrig faar vort Arbejd Ende,

Tidens Hjul staar aldrig fast,

Timen gaar,

Tusind Aaar

ud i bundløs Afgrund ile,

her er ingen Ro og Hvile,

Stræb og taal!
Intet maal
oppnaas kan i Evigheden.

...

Travelhed, Travelhed er vor Løsen
indtil Verdens sidste stund.»

(J.L. Heiberg, En Sjæl efter døden, femte akt.)

Nå var jo Heiberg hegeliansk skolert og helvetet hans var en eksistens uten liv, bevegelse uten utvikling. I tredje akt forklarer Mefistofeles for den anstendige sjelen at:

“... .

her er Flader men aldrig en Bund;
her er alt selvstændigt og frit

... .

her er alt en begynnende Stat,
som, hvor meget den skynder sig fort,
kommer ej fra Begyndelsen bort,
for at være til Gavs præsent,
fra det forrige skiller sig brat
lik den første Lysning fra Nat,
og begynder sit Evigheds A
som dog ej nogen B kommer fra.»

Sjelen er en framskrittssvennlig og – som sagt – anstendig liberaler som ikke begriper noenting av det mefistofelianske resonnementet om umiddelbarhetens rike som i sin evige begynnelse uforandret bare forblir hva det var. Denne anstendige københavnske borgersjel finner altså i 1840 med tilfredshet sin plass.

Det kan sies på en annen måte; Europas store og nødvendige 1848 kom til å bli utspilt i vår samtid, men denne virkelig mulige revolusjon, har ennå ikke funnet sted.

Det fins flere grunner til at jeg har tatt akkurat Augustin Thierry som eksempel for å definere ordet samtid. Jeg kunne jo valgt andre navn. Hans beskrivelse av samtidens grenser var ikke unik. Men det er en viktig grunn til å ta Augustin Thierry som eksempel i Sverige. Innenfor vår svenske intellektuelle tradisjon er vi blitt utsatt for så sterke doser med Leopold von Ranke (du er vel også oppdratt med lektor Jacobsons lærebøker i historie) at det nesten kan virke som om kildekritikk kom fra Preussen. Derfor er det viktig å vise til Augustin Thierry og den bevisste folkelige demokratiske kildekritiske tradisjonen.

Men først valgte jeg Augustin Thierry fordi denne Saint-Simons unge sekretær ble – som Marx skrev – klassekampens far i den franske historieskrivningen. Dermed gjøres den uoppøselige forbindelsen mellom Marx og den store utopiske tradisjonen tydeligere. Hvis man skulle innskrenke Marx til Ricardo og Hegel, engelsk nasjonaløkonomi og tysk filosofi, da ble han uten hjerte. Da ville han tømmes for den store franske revolusjonen, jakobinismen, utopismen, sosialismen og klassekampens historie. Men Marx fullendte og fullførte hele den store borgerlige tradisjonen helt til dens opphevelse. Derfor kan vi også se hvordan han passerer Augustin Thierry og lar Augustin Thierry skifte fortenn.

Hvis vi regner med at Marx hadde rett, blir den mer fullkomne samfunnstilstanden ikke bare ønskelig – som for Saint-Simon og Thierry i 1814 – men den sosiale revolusjonen er virkelig mulig i og med proletariatets oppkomst, og dermed forblir 1848 nødvendig.

Det som er nødvendig og virkelig mulig, har likevel ikke blitt virkelighet i og med sin nødvendige og virkelige mulighet. Vi kjenner de siste 125 årenes uhyggelige historie. Hvis Marx hadde rett, så var den samtid vi har, ikke nødvendig.

Dette er ingen lek med ord. Det er et avgjørende spørsmål for oss her i Europa. For dersom samtiden er unødvendig, så betyr det at det ved en rekke anledninger har vært mulig å fullføre det nødvendige 1848 i Europa. Men 1973 er intet magisk årstall. Uhyggelige hendelser har vært økende i de siste 125 årene. Det kommende tidsavsnitt av vår unødvendige historie kan bli fylt av så mye reddsomheter at de illgjerninger som allerede er utført framstår som relativt uskyldige. Jeg gjetter på at eufemismen i våre land (de som med en omskrivning kalles i-land) kommer til å lyde:

«Aktiv befolkningsbegrensning og energisikring i utviklingsregioner.»

Nå kan det sies at i det lange løp kommer folkene i Asia og Afrika og Sør-Amerika til å kunne sette en stopper for de forskjellige typer av imperialismens herjinger. Men Europas 1848 kan like lite gjennomføres i Asia som den nødvendige kinesiske revolusjonen kunne gjennomføres i London. Det er vi som her må slutføre 1848.

Det er mange som har vanskelig for å lese Marx, for i Øst-Europa og i statene rundt Nord-Atlanteren er Marx blitt utsatt for akademisk behandling i offisielle institusjoner. Han er blitt abstrahert og denaturert i sitatsamlinger og konkordanser og er blitt utnyttet som råmateriale i skolaske byggverk. Hans store arbeid er blitt gjort til vakre ord og velklingende setninger. Marx er blitt en figur, et bilde, en ikon. Marxisme en ideologi. Og denne ideologi har fungert som legitimering av et nytt klasseherrevelde og en ny ut-suging.

Men anta at Marx hadde rett.

Om individuell terror

Regjeringsbygninger er blitt sprengt i lufta før, og det kommer til å bli sprengt flere ambassader enn den som nettopp ble sprengt i Stockholm. Og fortsatt kommer dommere til å bli skutt, bankdirektører til å bli kvalt og politikere vil få halsen skåret over. Dette kommer til å bli gjennomført under stor hallo! fra både terroristene og politiets side (og ofte er grensene temmelig flytende) om at dette er venstresidas metoder. Men det er ikke sant. Det har

det heller aldri vært i de mer enn hundre år hvor dette har forekommet.

Her i Forbundsrepublikken Tyskland blir det sagt at venstresida er terroristisk, i dette landet der mange byer fortsatt ligger i ruiner som et resultat av den åpne masseterroren. Derfor kan den som er blitt kjent for å ha venstresympatier ikke engang bli dørvakt, og politiet legger ned et stort arbeid på å finne fram brikker som kan fortelle hvem som leser hvilke aviser, og de har ansatt en rekke angivere som rapporterer om hvem som snakker pent om Albania eller hvem som hevder at barn ikke har godt av å få juling.

I Sverige hvor man ennå ikke har rukket å rydde opp omkring den sprengte ambassaden, snakker Palme om Volden og Svenska Dagbladet om Venstresida. Derfor kan det være nyttig å si noe om dette med venstresida, volden og den individuelle terroren.

Det fins flere betenkeligheter ved de vesttyske prosessene mot den såkalte Baader-Meinhof-gruppa. Det vesttyske politiet utøver en brutalitet som klart bryter med normale regler, og forholdene i de vesttyske fengslene er ikke i overensstemmelse med f. eks. FNs menneskerettighetserklæring. Jeg og andre kritiserer de vesttyske myndighetene for dette. I denne betydning forsvarer vi den såkalte Baader-Meinhof-gruppa. Det er galt at fanger behandles umenneskelig og uverdig, det er galt å fuske med lovene.

Derimot er det rett og riktig at forbrytere blir tatt. Forbrytelsen er reaksjonær. Personer som er ansvarlige for mord, mordbrann og bankran bør gripes og dømmes. Baader-Meinhof-gruppa er ingen «venstre-organisasjon». Sala-ligaen var ingen «meditasjonsgruppe».

I et sosialistisk Sverige ville de også blitt grepet og dømt. De kunne ikke ha fått asyl som politiske flyktninger. Når slike grupper opptre i folkelige revolusjoner eller i en nasjonal frigjøringskamp, blir de stilt opp mot veggen. Slik er det.

Det er nemlig galt å tro at den som er mot tortur av forbrytere, dermed er for forbrytelsen.

Det er nå mer enn hundre år siden Marx gjorde rent bord. Han grep til hardhendte metoder og skarpe ord for å kaste ut røverromantikere og enkeltmordsteoretikere fra Internasjonalen. Siden den tida har det ikke eksistert et venstrefelleskap mellom arbeiderklassens og dens forbundsfellers representanter og organisasjoner på den ene sida, og tilhengere av individuell terror på den andre.

Innenfor visse isolerte intellektuelle miljøer har en viss eventyromantikk kunnet fortsette å eksistere. Den isolerte og avsondrede Wolf Biermann i DDR har sagt noen imøtekommende ord om Baader-Meinhof; en og annen forfatter har funnet noe spennende

og opprørsk i forbrytelsene, på samme måte som den unge Sven Lidman skrev hyllingstelegram til en svindlerske før han ble omvendt. En stakkars fengselsgjest som han forsøkte å heroisere. Men han tilhørte ikke «venstresida». Seinere ble han omvendt og sin tids Sven Stolpe.

Jeg liker ikke vold. Jeg morer meg ikke over filmer hvor folk slår hverandre i hjel. Men Palme hykler hvis han mener det er på grunn av volden i seg selv man bør være imot de som utøver individuell terror.

Folkene i Indokina frigjør seg. De bruker vold. Deres krig er rettferdig, men det er en krig. Frigjøringsfrontens kuler dreper. Til tross for dette støtter vi folkene i Indokina. Vi mener også at vårt folk har den samme rett til et nasjonalt selvforsvar. I en slik situasjon ville det også være riktig å drepe. De revolusjonene vi hyller har ikke vært teselskap, 1793, 1830, 1848, 1871, 1917, 1949. Nei, ikke uten vold.

Det er hyklari å si at vi fordømmer den individuelle terrorismen på grunn av volden i seg selv. Det er lett å hykle på denne måten. Men det er ikke riktig. Vold og vold er nemlig ikke alltid det samme.

Det er ikke «helter» og «genier» som former historien. Det er folket som er drivkraften. Den som – på vegne av «venstre- kreftene» eller «revolusjonen» – hevder at en individuell terror kan være nyttig i visse ekstreme tilfeller fordi den fungerer som en gnist, tar feil. Individuell terror kalles ikke individuell terror fordi terroren retter seg mot et individ (i store nasjonale frigjøringskriger og folkelige revolusjoner er det jo også individer som dør), men fordi den utføres individuelt.

Grupperingene rundt Baader-Meinhof tar ikke bare feil fordi Vest-Tyskland ikke befinner seg i en situasjon hvor det hersker og kan herske væpnet kamp, men også fordi deres handlinger ville vært reaksjonære og utelukkende tjent motstanderen, selv om det hadde vært tilfelle. Selv i en situasjon med total undertrykking, innebærer individuelle aksjoner mot undertrykkere (og særlig i de tilfellene der undertrykkerne faktisk er undertrykkere og deres død oppleves som en befrielse av massene) at den politiske motstanden dempes ned; og at forestillinger om «helter» og «eliter» griper om seg. Selv i den mest ekstreme situasjon er den individuelle terroren negativ fordi den passiviserer massene. Det er en dyp sannhet i Internasjonalens utsagn om at redningsmannen ikke kan søkes oppover i høyden blant guder, fyrster og folketribuner, men at vi må befri oss selv.

Det er i vurderingen av folket og heltene den store forskjellen

mellom venstre- og høyresida viser seg. De menn og kvinner som forsvarer en individuell terror står politisk til høyre blant andre hettedyrkere og overmenneskesvermere, uansett hvilke revolusjonære fraser de bruker.

Dette forklarer også hvorfor de gruppene som hyller individuell terror, så lett blir et direkte redskap for reaksjonen. Eller beint fram blir skapt av det politiske politi. Hver gang det har vært mulig å undersøke de hemmelige politiarkivene, har det vist seg at grupper som driver med individuell terror ikke bare har vært infiltrert av angivere og provokatører, men vanligvis også har vært ledet av dem.

Det kan virke merkelig at akkurat statens sikkerhetsorganer lar myrde og kidnappe representanter for staten, men det har alltid vært slik. Ochrana i Tsar-Russland arbeidet på denne måten. Og reaksjonen har fortsatt å arbeide på denne måten. I den såkalte Baader-Meinhof-gruppa fins det likeledes personer som er mer enn «infiltratører». Det er grunnen til at den vesttyske staten i disse dager skaper en spesiell lov, loven om kronvitner, for å beskytte og hjelpe infiltratørene.

En embetsmann kan bli myrdet ved individuell terror, noe som ikke forandrer den sosiale strukturen *selv* under et fascistisk diktatur og selv om den myrdede var en fascistisk diktator. Det gir reaksjonen et påskudd til å trappe opp angrepene på de virkelige venstrekreftene, de som virkelig truer dem – ikke truer deres individuelle liv, men deres kollektive klasseundertrykking. I et land som Vest-Tyskland som ikke er et fascistisk diktatur, men der klassekampen øker og reaksjonen er sterk, gir den individuelle terror reaksjonen en velkommen unnskyldning til å angripe individer og organisasjoner på venstresida.

FiB/K nr. 10 1975

Det svært enkle som må sies om og om igjen

Da arbeiderklassen begynte å demonstrere 1. mai, trodde mange av den tidas revolusjonære at kapitalismen uunngåelig ville gå mot sin undergang. Det gamle ville – uansett hva som skjedde – styrte sammen i grus. I begynnelsen var det derfor mulig å slå seg til ro med små seire og delreformer. Historiens krefter ville virke mot kapitalismen. Det stemte ikke. Det eksisterer ingen himmelsk bok hvor framtida står skrevet ned. Det fins ingen uunngåelig framtid, verken på godt eller ondt. Mennesket skaper seg selv og sin egen historie. Det som ikke blir gjort, blir ikke besørget av «krefter».

Helt siden arbeiderbevegelsens og arbeiderpartienes aller første begynnelse, har verdenskrise fulgt på verdenskrig, for igjen på sin side å bli avløst av verdenskrise som blir fulgt av nye kriser og nye kriger. Selvfølgelig kunne kapitalismen overleve. Menneskets ut-suging av mennesket er en effektiv motor i samfunnsutviklingen. Utsugingen er ikke den eneste mulige motor; men den er som vi vet mulig. Og selvfølgelig kan kapitalismen ennå overleve og videreutvikles. Selvfølgelig kan den herskende klasse fortsatt beholde sin makt lenge. Det er bare å se seg omkring. Den som tror på uunngåelige framskritt, er dum eller bedratt. Eller narret til underdanighet.

Ja, de nye tekniske og vitenskapelige framskritt er en like voldsom revolusjon som den industrielle. Endelig er det mulig for menneskeheten å virkeliggjøre drømmen om at ethvert menneskes liv kan bli fritt, stort og rikt. Ingen trenger lenger å sulte, ingen trenger lenger å arbeide med fornedrende og nedslitende arbeid. Endelig er dørene til frihetens rike slått opp. Det er klart og synlig for oss. Der det er mulig å gi enhver etter behov; og hvor alle kan utvikle seg fritt. Muligheten eksisterer. Men virkeligheten er ikke slik.

Denne nye tekniske revolusjonen åpner mulighetenes dør, men den herskende klasse leder slett ikke folket inn gjennom den døra. Det ville ikke være lønnsomt. Det ville medføre undergangen for denne klassen. Og ingen herskende klasse i historien har noen-sinne avskaffet sitt eget herredømme. De stenger igjen døra. Følgelig blomstrer kapitalismen, og stadig større deler av verden legges øde. Den teknikken som gjør det mulig å forvandle jorda til et paradis med ren luft og godt miljø, forpester alt og skaper ørkner, omdanner lufta til giftgass og får gravide kvinner til å føde misfostre.

Det er ikke teknologien og vitenskapen – kunnskapen – som utgjør en trussel. Det er den herskende klasse som baserer sin eksistens på menneskets utsuging av mennesket, som behersker

teknikken for profittens skyld. Og produksjon for profitt fortærer ikke bare miljøet rundt menneskene, men den tilintetgjør også menneskene selv. I de landene som er gjort fattige og ufrie – de som med en pervers omskrivning kalles utviklingsland – utslettes millioner av ulønnsomme mennesker gjennom en bevisst utsulting. I de utsugde og utbyttede landene som samtidig gjennomgår en kapitalistisk utvikling – som for eksempel India – blir selve majoriteten av innbyggerne en overflødig og parasittisk masse for de som hersker.

I kapitalismens kjerneområder, i De forente stater og Vest-Europa, vokser de gruppene som blir stilt utenfor samfunnet. De gamle industriene faller sammen i aske og støv. Hele attenhundretallets imponerende teknologi har i disse områdene blitt umoderne, på samme måte som i sin tid de gamle skrekk-øglene. Verft og stålverk blir utslettet. De arbeidsløse er ikke lenger en reserve; de er overflødige, unemployable som det heter på engelsk. Stadig større deler av den gamle arbeiderklassen kan aldri mer regne med et meningsfylt arbeid. I høyden – så lenge den herskende klasse finner det verdt strevet og kostnadene å beholde velferdssamfunnet – kan de overflødige (de «friställda») likevel håpe på at de får trygd, sysselsetting og terapi. Siden blir de fjernet.

Regjeringens farge og politikernes fraser er likegyldig i en større sammenheng. Venstre-regjering eller høyre-regjering. Se på Frankrike! Se på England! Se på De forente stater. Trofast har arbeiderklassen i årtier stemt på reformistiske sosialister og revisjonistiske kommunister og new-dealende demokrater. Hva hadde de igjen for det når profitten krevde sitt? Ingenting! Thatchers høyre-regjering. Når folk trodde de stemte som samfunnsmedlemmer, var det stemmekveg de var.

Både høyre-regjeringer og venstre-regjeringer forsøker nå å knekke arbeiderklassens klasseorganisasjoner med lover, forordninger og regler. Mot militante organisasjoner brukes det hensynsløst hardhendte midler, nå som før. Men til og med klassesamarbeidsreformister og de stuerene revisjonistene får lære hvem som er herre i huset og hvem som er dreng. Mot alt dette har de tradisjonelle faglige organisasjoner intet forsvar. Aksjonene deres blir slag i lufta, de fungerer ikke engang lenger på et lavmål; de har ikke svar; de tappes for medlemmer; de er maktesløse. Vi har sett det skje med den mektige fagbevegelsen i De forente stater. Vi ser det skje i England og i Frankrike. Til og med den store og en gang kjempende CGT befinner seg i oppløsning. Sågar LO står for tur. Til tross for sin høye organisasjonsprosent. Hvis ikke...

For klassesamarbeidende faglige organisasjoner, «folkhem» og

velferdssamfunn var lønnsomme i en epoke da kapitalismen trengte en stor og noenlunde utdannet, rolig og trygg arbeiderklasse. Da teknikken forandret seg og kapitalismen fikk andre behov, ble alt dette (og rundgangen som velferdssamfunnet kalles av de nyliberale) bare ulønnsomt og ødeleggende for markedet. Det ble derfor avvirket i land etter land av økonomisk nødvendighet – enten de kaller seg demokratisk kapitalistiske eller sosialistiske. Så fins det ikke engang den beskyttelsen igjen for det arbeidende folket, og til slutt får enhver mulighet til å bli sin egen lykkes smed, som i Texas. Slik det heter i det landet der bag-ladies (=kvinnelige lasaroner, hjemløse) stolprer omkring på gater av gull.

Dette er en ny og nyliberal verden som stråler av lykke for de herskende, og resten er ikke engang verdt et rødt øre. I vest blir denne verden kalt frihet og demokrati, og i øst gjør den nye herskende klassen, som har vokst fram i og gjennom de partiene i de statene som en gang var – eller ble kalt – sosialistiske, sitt beste for å komme i takt med tida. Sosialismen har i disse landene blitt den samme skramlende og tomme frase som demokrati og frihet i De forente stater. Hvis ikke... altså.

For den nåværende liberale herskapslykken er usikker som all annen lykke. Den kan styrtes over ende. Arbeidsløsheten og den økende krisa gjør kjempende organisasjoner nødvendige for at folket skal overleve.

I denne situasjonen er rasismen blitt virkelig samfunnsbevarende. Ved hjelp av rase og religion er det mulig å splitte arbeiderklassen og det arbeidende folket, å forhindre at de blåser liv i klasseorganisasjonene gjennom klassekamp, og ut fra sine egne interesser velter hele spillet. Rasismen og det religiøse hatet gjør utsuging og undertrykkelse stadig mer lønnsomt. Så lenge folket er splittet, er det ufarlig; når folket kjemper innbyrdes blir det pøbel – pøbel som kan styres. Det er dette som skjer over hele Europa i dag. Dette er grunnen til at den russiske sjåvinismen piskes opp blant russerne i det som en gang var Sovjetunionen. Derfor øker hetsen mot arabere i Frankrike og mot fargede i England. Derfor agiterer rasister i Sverige og Norge mot svartinger. Rasismen og ghettoiseringen tjener stat og profit.

Men intet er gitt på forhånd. Det er mulig for det arbeidende folket å snu utviklingen. Revolusjon er mulig. Men bare mulig. Den forutsetter nemlig både faglig og politisk organisering og bevissthet. Og hvis organisasjonene er små og oppsplittede hos oss, så kommer det i tillegg at bevisstheten er mangelfull. For en nødvendig bevissthet innebærer også en forståelse av det faktum at så lenge de ulike truslene møtes en for en, kommer den herskende

klasse alltid til å seire. Det gjelder kampen om miljøet eller mot arbeidsløsheten, aksjoner mot sultkatastrofer eller mot rasisme. Hvis ikke spørsmålene settes inn i en helhet; nødvendigheten av en grunnleggende revolusjonær omveltning som knuser det nåværende klassesamfunnet og dette samfunnets stat; vil aksjonene i lengden ikke bare bli meningsløse, men også statsbevarende.

For å organisere en virkelig motstand, er det nødvendig å organisere en bred allianse også med folk som er fanget i illusjoner – spesielt med de som sitter fast i illusjoner og overtro – men i denne alliansen må det vises at det ikke fins noen mulighet til å kunne reformere verden ut av elendigheten. Bevisstgjøre! Først da blir delmålene meningsfulle.

Uansett hva det gjelder; miljø eller fredsspørsmålet, helsevesenet eller arbeidsløsheten, Moskvas eller Washingtons imperialisme, coca-koloniseringen av kulturen, underbetaling av kvinner, den nye teknologiske revolusjonen, eller sultkatastrofen i Afrika; er det nødvendig både å søke en bred enighet i de ulike spørsmålene, og samtidig, klart og tydelig, dag ut og dag inn, år etter år, uansett høyrevind eller venstrevind eller hva som anses taktisk, å fortsette å si som sant er, at det ikke fins noen mulighet for delløsninger. Først med kapitalismens og imperialismens undergang, klassestatens tilintetgjørelse, blir et fritt og bevisst menneskelig liv en praktisk mulighet.

KVA ER VENSTRESIDA? ALT! KVA KAN VENSTRESIDA BLI? INGENTING!

No gjeld det venstresida. Eg kjem til å bruke omgrepet i to tydingar. Det gjer eg for å få tak i det politiske innhaldet. Dels er venstresida nemninga på den store folkelege fronten av demokratar og progressive som frå den franske revolusjonen har drive historia i Europa framover. I takt med framvoksteren av arbeidarklassen har deira organisasjonar vorte stendig meir leiande i denne fronten. Marx var deira fyrste politisk og teoretisk leiande. Dels er venstresida den nemninga som visse intellektuelle og ålment radikale grupper nyttar om seg sjølve.

Eg meiner at omgrepa skil seg ut under ordsiftet slik at vi kan vite kvar vi (og Marx) høyrer heime. Her i Berlin ser vi det best. Av di stoda her er typisk. Berlin er Europa reindyrka. Ta til dømes folket og nasjonen og familien og moralen og legg så til sosialismen.

Då det var Marx og arbeidarrørsla som stod for dei folkelege krava tok fascistane ordet folk til seg for å lure massane. Or dette fann venstresida ut at det folkelege er fascistisk.

Då det var det arbeidande folket og arbeidarklassen som heile tida kjempa for tysk nasjonal einskap på folkeleg grunn opp mot Bismarcks minityske og reaksjonære militærstat tok fascistane ordet nasjonal til seg for å lure massane. Or dette fann venstresida ut at nasjonen var noko fascistisk.

Då kapitalismen oppløyste alle menneskelege band og endra kjærleiken til ei vare og umenneskeleggjorde mennesket, var det arbeidarklassen (og deira teoretikarar som Marx og Engels) som stod for verkeleggjeringa av kjærleiksekteskapen og par-familien. For å lure massane overtok fascistane kravet om vern av familien. Or dette fann venstresida ut at vern av familien var eit fascistisk krav.

Då arbeidarklassen, motsett den umenneskelege imperialismen og den ålment oppløysande kapitalismen, stod for kameratskap og ein ny og høgare moral, overtok fascistane sovel ordet kamerat som orda om ein ny og høgare moral for å lure massane. Or dette fann venstresida ut at moral var noko fascistisk.

Då arbeidarklassen stillte kravet om kunsten ut til folket, overtok fascistane òg dette kravet for å lure massane og venstresida skunda på med å stemple parola reaksjonær og slutta seg i staden til dei verkelege fascistiske futuristane og avantgardistane sine formeksperiment.

(Ja, denne venstresida slo jamvel fast at allsong og folkemusikk - for ikkje å snakke om kjøtbollar - vore reaksjonært.)

No når krisa blir stendig djupare og arbeidarklassen driv ein dagleg kamp for sine direkte livsinteresser, då kjem denne venstresida fram og fortel arbeidarklassen og det arbeidande folket at ein verkeleg radikal politikk lyt vere ufolkeleg, antinasjonal, familiefjendsleg og endeleg ålment umoralsk og gjerne formelt avantgardistisk.

Ei sekt innom denne berlinske venstresida fortel jamvel at den etterlengta sosialismen finst på den andre sida av muren og at arbeidarklassen der kan sjå framtida.

Arbeidarklassen her i Berlin tek seg over til den andre sida av muren og ser korleis sosialismen er der. Seinare høyrer arbeidarklassen på krava frå venstresida for såleis med enorm og fordømande og nærast total semje seie frå om at dersom sosialismen ser slik ut vil ikkje klassen ha noko å gjere med den og om det er dette som er venstre-sida då står klassen langt til høgre. På same tid held arbeidarklassen fram ein verkeleg og hard og dagleg kamp for sine interesser.

Men om motstandarane, undertrykkjarane, dei herskande klassane, kan ta over og vregje alle dei store krava, då hjelper det ikkje med den vanlege bitre og daglege kampen for arbeiderklassen sin direkte livsinteresser. Då kjem den store venstresida - den verkelege - til å tape gong etter gong.

Difor lyt vi skilje ut "venstresida" frå venstresida. Denne prosessen blir no òg gjennomført her i Berlin. Men vi har ikkje all verda med tid på oss. Og om vi taper bør vi sjå i augo at dette nederlaget kan bli like langt og djupt som det førre. Då kjem dei nye krigane i Europa like visst som amen i kyrkja.

I den sosialdemokratiske pressa sirkulerer der eit utklypp. Eg hentar det frå for-mannen for "Psykisk helse", Olle Svensson, som skriv i avisa til "Folket" (16. 04.75):

"YNKELEGE MYRDAL

"Det kan aldri bli fred i Europa før det tyske folket av eiga kraft evnar fram til nasjonal einskap og skipe ein tysk nasjon."

Nei, sitatet er ikkje henta or Mein Kampf. Det er Jan Myrdal som løyser det europeiske spørsmålet i ånden til Franz Josef Strauss i ein artikkel i FiB/Kulturfront. Artikkelen er skriven på sjuke-senga i Berlin der Myrdal ligg og og ventar på at krigen skal kome.
Ny Dag (epk)"

I og for seg er det sjølv sagt Marx eg byggjer på. Men det verkeleg interssante er at såvel VPKs Ny Dag som Psykisk Helse si avis "Folket" reknar det tyske folket sin rett til nasjonalt einskap som ei klår fascistisk parole og at det tyske folket sin strid - tilliks med alle andre folk - for nasjonalt sjølvstende er eit reaksjonært krav og at freden eigenleg blir trygga gjennom okkupasjon av og eit kløyvt Tyskland. Det er nemleg det dei seier. Eg seier tvertimot det som demokratar og sosialistar har hevda fleire gonger: Spørsmålet om den tyske nasjonalstaten er sjølv kjernespeørsmålet for Europa. Einast det tyske folket sjølv kan med eiga kraft skape eit demokratisk og sameint Tyskland. Om dette livsviktuge spørsmålet for det tyske folket blir overlate til reaksjonen blir krigen uungåeleg. Som i 1870. Som i 1914. Som i 1939. Vi bør ikkje ha illusjonar.

Hjå oss har det ikkje lukkast reaksjonen nokon gong å sigre slik han sigrar i Tyskland i 1933. Vi har difor på éin måte eit betre utgangspunkt. Men dårlegare på det viset at vi kanhenda ikkje skjønar kvifor vi - og med vi meiner eg den verkelege og store venstresida - lyt ta attende nasjonen frå Bohman og Wallenberg og dei falske oberstane og generalane i forsvarsstaben. Det er vi som er nasjonen. Det gjeld òg det blågule. Dei fargane er våre.

Men difor lyt vi òg på retteleg vis sjå til at den "venstresida" som hevdar at berre det antinasjonale, det ufolkelege og det avantgardistiske blir skild ut or venstresida.

KULTUR- IMPERIAL- ISMEN.

av James Petras

hentet fra Klassekampen

27/2 og 3/3-94.

EKSPORT av underholdningsvarer er en av de viktigste kildene til kapitalakkumulasjon og global profitt, og den erstatter annen vareeksport. På det politiske planet spiller kulturimperialismen en hovedrolle i kampen for å fjerne folk fra de-

paradokse og solidarisitetstradisjoner. Disse blir ersatt av mediaskapte «behov», som endrer seg med hver nye reklamekampanje. Den politiske hensikten og konsekvensen er en fremmedgjøring fra tradisjonelle klasse- og fellesskapsbånd. Individene blir gjort til små enkeltdeler og skilt fra hverandre.

Kulturimperialismen legger vekt på segmenteringa av arbeiderklassen: Fast tilsatte arbeidere oppmuntrer til å trekke seg vekk fra de midlertidig tilsatte, som igjen trekker seg unna de arbeidsløse, som igjen blir ytterligere segmentert seg imellom innenfor «undergrunnsøkonomien». Kulturimperialismen oppmuntrer arbeidere til å oppfatte seg sjøl som en del av et hierarki der vektlegging av detaljerte forskjeller i livsstil, rase og kjønn mellom de som er under dem er langt viktigere enn de enorme ulikhetene som skiller dem fra de som er over.

Utbytting av ungdom

Hovedmålet med kulturimperialismen er den økonomiske og politiske utbyttinga av ungdommen. Imperialistisk underholdning og reklame retter seg mot unge mennesker som er mest sårbare for amerikansk kommersiell propaganda. Budskapet er enkelt og direkte: Å være moderne er ensbetydende med å konsumere amerikanske mediaprodukter. Ungdommen representerer det viktigste markedet for den amerikanske kulturelle eksporten, og de er mest mottakelige for den individuelle konsumentpropagandaen. Massemediene manipulerer ungdomsopprøret ved å bruke språket som tilhører venstresida og ved å kanalisere misnøyen over i ytterliggående konsumvaner.

Kulturimperialismen fokuserer på ungdommen ikke bare som et marked, men også av politiske grunner: for å avskjære en politisk trussel der *personlig* opprør kan utvikle seg til *politisk* revolt mot såvel økonomiske som kulturelle former for kontroll.

I løpet av det siste tiåret har progressive bevegelser stått overfor et paradoks: Mens det store flertallet av

menneskene i den tredje verden har synkende levestandard, økende sosiale problemer og personlig usikkerhet og nedgang i offentlig tilbud (og velhavende minoriteter blomstrer som aldri før), har den subjektive responsen på disse forholdene gitt seg uttrykk i sporadiske opprør, vedvarende, men lokale aktiviteter og omfattende protester som bare har vært av kort varighet. Med andre ord er det en grunnleggende kløft mellom de voksende ulikhetene og sosioøkonomiske forholdene på den ene sida og de svake revolusjonære eller radikale reaksjonene på den andre. De tiltakende «objektive forholdene» i den tredje verden er ikke blitt akkompagnert av tilsvarende vekst i subjektive krefter som er i stand til å forandre staten eller samfunnet. Det er klart at det ikke fins noen «automatikk» i forholdet mellom sosioøkonomisk tilbakegang og sosio-politisk forandring. Kulturell innblanding (i videste forstand inkludert ideologi, bevissthet, sosial handling) er det avgjørende bindeleddet som endrer objektive forhold til bevisst politisk handling. Det er paradoksalt at de imperialistiske politikerne later til å ha forstått viktigheten av den kulturelle dimensjonen atskillig bedre enn sine motstandere.

Kulturell dominans

Imperialismen kan ikke forstås bare som et økonomisk-militært system av kontroll og utbytting. Den kulturelle dominansen er en integrert del av et hvilket som helst utstrakt system som driver med global utbytting.

Overfor den tredje verden kan kulturimperialismen defineres som den systematiske gjennomtrenginga og dominansen herskerklassen i Vesten utøver mot de folkelige klassene for å forandre deres verdier, deres oppførsel, deres institusjoner, ja til og med deres identitet, slik at de skal bli formet etter imperialistenes interesser. Kulturimperialismen har antatt både «tradisjonelle» og moderne former. I tidligere tider spilte kirken, skolesystemet og de offentlige myndighetene en viktig rolle når det gjaldt å innpode

de innfødte med ideer om underkastelse og lojalitet i Herrens og det abso-luttes navn. Disse tradisjonelle mekanismene til kulturimperialismen er fortsatt i virksomhet, men i tillegg er det kommet nye moderne virkemidler som har sine røtter i samtidige institusjoner, og disse blir stadig viktigere for den imperialistiske dominansen. Massemedia og reklame, underholdning og intellektuelle spiller idag hovedrollen. I vår samtidige verden er Hollywood, CNN og Disneyland atskillig mer innflytelsesrikt enn Vatikanet, Bibelen eller reklameretorikken til politiske figurer.

Kulturell gjennomtrenging er tett sammenbundet med den politisk-militære dominansen og den økonomiske utbyttinga. Amerikansk militærintervensjon til støtte for folkemordregimer i Sentral-Amerika som beskytter sine egne interesser, blir akkompagnert av intens kulturell gjennomsyring. Amerikansk-finansierte misjonærer invaderer indianerlandsbyer for å innpode de indianske bøndene budskapet om underkastelse. Internasjonale konferanser blir sponset for at intellektuelle skal kunne diskutere «demokrati og marked». Eskapistiske fjernsynsprogrammer sprer illusjoner fra «en annen verden.» *Kulturell gjennomsyring er utvidelsen av krigføringa mot opprørske holdninger ved hjelp av ikke-militære midler.*

Nye trekk

Den nåværende kulturimperialismen skiller seg fra tidligere praksis på forskjellige måter:

1. Den orienterer seg mot å omvende de store massene, ikke bare overbevise eliten.
2. Massemediene, og da fjernsynet i særdeleshet, invaderer hjemmet og fungerer fra «innsida» og «utenfra» like mye som «utenfra» og «over».
3. Den er verdensomspennende og fungerer homogeniserende når det gjelder virkninga: Ved å late som den er universell, tilslører og mystifiserer den symbolene, målene og interessene til imperialistmakta.
4. Som virkemidler for dagens kul-

turimperialsme er massemediene «private» bare i rent formell betydning. Fraværet av en formell statlig binding blir et legitimt alibi for at de private mediene kan framstille imperialistiske statsinteresser som «nyheter» eller «underholdning».

5. Under dagens imperialismen presenteres politiske interesser ved hjelp av ikke-imperialistiske subjekter. «Nyhetssendinger» fokuserer på de personlige utsagnene til alminnelige bondesoldater i sentral-amerika og smilende arbeiderklassesvarte amerikanere i Golfkrigen. Personlige bilder maskerer og skjuler omfattende statlige myrderier, på samme måte som teknokratisk retorikk rasjonaliserer masseutryddelsesvåpen («intelligente bomber»). Kulturimperialismen i demokratiets tidsalder må forfalske virkeligheten i det imperialistiske landet for å rettferdiggjøre aggresjon, ved å omskape ofre til aggressorer og aggressorene til ofre. I Panama framstilte den imperialistiske amerikanske staten og massemediene Panama som en narkotikatrusel mot unge mennesker i USA, slik at de kunne droppe bomber på arbeiderklasseområder i Panama.

6. På grunn av den økende kløfta mellom *løftet* om fred og framgang under uregulert kapital og realiteten som er økende elendighet og tiltakende vold, har massemediene ytterligere strammet inn muligheten for et alternativt perspektiv i sine programmer. Total kulturell kontroll er motsetninga til fullstendig atskillelse mellom brutaliteten i den virkelig-eksisterende kapitalismen og de illusoriske løftene om det frie markedet.

⑦ For å lamme kollektiv handling, forsøker kulturkolonialistene å ødelegge de nasjonale identitetene eller tømme dem for reellt sosioøkonomisk innhold. For å slå sprekker i solidariteten som fins i fellesskapet, holder kulturimperialismen fram modernitetskulten, som innebærer at man tilpasser seg. I «individualitetens» navn blir sosiale bånd angrepet og personligheten blir omskapt etter massemediens diktat. Mens imperialistiske

Savner du d

våpen tilintetgjør sivilbefolkninga og bankene plyndrer økonomien, utstyrrer de imperialistiske mediene individene med fluktididentiteter.

Kulturimperialismen sørger for ødeleggende demoniserende karikaturer av revolusjonære motstandere, mens de samtidig legger forholdene til rette for kollektivt hukommelsestap når det gjelder den massive voldsbruken til de pro-vestlige landene. Vestlige massemedia sørger aldri for å minne publikum om de pro-amerikanske antikommunistiske regimenenes massemyrderier på 100.000 indianere i Guatemala, 75.000 arbeidere i El Salvador og 50.000 ofre i Nicaragua. Massemediene skjuler enorme katastrofer som er blitt resultatet av at markedsøkonomien er introdusert i øst-Europa og tidligere Sovjetunionen, der nå hundrevis av millioner mennesker faller under fattigdomsgrensa.

Massemediene

Massemediene er en av viktigste kildene til rikdom og makt for amerikansk kapital, ettersom den sprer sitt kommunikasjonsnettverk ut over hele verden. En økende prosentandel av de rikeste nordamerikanerne tjener pengene sine på massemedier. Blant de 400 rikeste amerikanerne har andelen av dem som gjør penger på massemedia økt fra 9,5 prosent i 1982 til 18 prosent i 1989. I dag er det nesten hver femte av de rikeste nordamerikanerne som har sin formue fra massemediene.

Kulturimperialismen har erstattet fabrikkproduksjonen som kilde til rikdom og innflytelse i USA.

Massemediene er blitt en integrert del av det amerikanske systemet med global politisk og sosial kontroll, i tillegg til å være en hovedkilde til megaprofitert. Ettersom nivået på utbytting, ulikhet og fattigdom øker i den tredje verden, opererer vestlig kontrollerte massemedier for å omskape et kritisk publikum til en passiv masse. Vestlige mediaberømtheter og masseunderholdning er blitt avgjørende ingredienser i arbeidet med å dempe potensiell politisk uro. Under Reagans presidenttid nådde sentrali-

asse 2

seringa av mediamanipulasjonen sitt toppunkt, gjennom høyst synlige, men like fullt politisk reaksjonære berømt-heter, et fenomen som har spredd seg til Latin-Amerika og Asia.

Det er direkte sammenheng mellom økninga i antallet fjernsynsapparater i Latin-Amerika, nedgangen i lønninger og nedgangen i den massive politiske motstanden. Mellom 1980 og 1990 økte antallet fjernsynsapparater pr. innbygger i Latin-Amerika med 40 prosent, samtidig som nedgangen i gjennomsnittlig inntekt var på 40 prosent, og en rekke nyliberale politiske kandidater som støttet seg tungt på fjernsynsmediets framstilling av dem vant fram i presidentvalgene.

De fattige blir i økende grad gjennomsyret av massemediene, amerikanske selskaper øker investeringene og profitten ved å selge kultur, og massene blir overøst med budskap som gir de fattige stedfortredende erfaringer med individuelt konsum og eventyrlige opplevelser – alt dette definerer arbeidet til den nåværende kulturimperialismen.

Det amerikanske mediabudskapet fremmedgjør menneskene i den tredje verden i dobbelt forstand. Det skapes illusjoner av «internasjonalitet» og bånd som krysser klassegrensene. Ved hjelp av fjernsynsbilder skapes det en falsk intimitet og et innbilt bånd mellom de vellykkede man kan iaktta på skjermen og de fattige tilskuerne i sine «barrios» – sine bydeler. Disse båndene utgjør en kanal som fremmer spredning av diskusjonen av individuelle løsninger

er på private problemer. Budskapet er tydelig. Ofrene får skylda for sin egen fattigdom, suksess er et spørsmål om individuell styrke. De store satellittselskapene, amerikanske og europeiske massemedienes utløpere i Latin-Amerika unngår enhver kritikk av de politisk-økonomiske årsakene og konsekvensene av den nye kulturimperialismen som nå har ført til at millioner av fattige latinamerikanere har mistet orienteringsevnen og sluttet å tenke.

Språkpolitikk

Kulturimperialismen har utviklet en todelt strategi for å møte venstresida og for å etablere hegemoni. På den ene sida forsøker de å korrumpere det politiske språket til venstresida, på den andre sida søker de å avstumpe vanlige folks følelse av avsky over for de grusomhetene som er blitt begått av vestlige makter. På 80-tallet overtok vestlige massemedier systematisk grunnleggende ideer fra venstresida og tømte dem for deres opprinnelige innhold for å fylle dem opp igjen med et reaksjonært budskap. Et eksempel: Massemedia beskrev politikerne som hadde til hensikt å gjenskape kapitalismen og stimulere til ulikhet som «reformatorer» og «revolusjonære», mens deres motstandere ble kalt «konservative». Kulturimperialismen prøvde å blande de ideologiske kortene og skape politisk forvirring ved å reversere betydninga av det politiske språket. Mange progressive individer ble desorientert av denne ideologiske manipuleringa. Som et resultat ble de et lett bytte for synspunktene til de imperialistiske ideologene som hevder at begreper som «høyre» og «venstre» ikke lenger har noen mening, at skillet har mistet sin betydning, at ideologier ikke lenger har noen betydning. Ved å korrumpere venstresidas språk og vri innholdet av «høyre» og «venstre», ville kulturimperialistene underminere de politiske kravene og den politiske praksisen til de anti-imperialistiske bevegelsene.

DEN ANDRE strategien til kulturimperialismen var å avstumpe publikum, gjøre massemyrderier utført av vestlige stater til rutine, til noe man bare måtte akseptere. Massiv bombing i Irak ble presentert som om de var videospill. Ved å alminneliggjøre forbrytelser mot menneskeheten, blir publikum avstumpet i forhold til sin opprinnelige overbevisning av at det er galt å la mennesker lide. Ved å legge vekt på moderniteten i de nye våpnene, glorifiserer massemediene den eksisterende makta til eliten – teknokratiføringa til Vesten. Dagens kulturimperialis-

de masseødeleggelsesvåpen blir presentert med menneskelige egenskaper, mens ofrene i den tredje verden er «aggressive terrorister» uten ansikter.

Global kulturell manipulasjon er forsterket av korrumpertinga av det politiske språket. I øst-Europa, der spekulanter og mafia legger beslag på jorda, blir rikdom og næringsliv beskrevet som «reformvennlige». Kontrabanditter blir omtalt som «nytenkende tiltaksfolk». I vest konsentreres makta til å ansatte og avskjedige på få næringslivshender, og den økende sårbarheten og usikkerheten når det gjelder arbeidsplasser blir kalt «arbeidsfleksibilitet». I den tredje verden selges nasjonaliserte selskaper til gigantiske multinasjonale monopoler som blir beskrevet som «monopoler som bryter opp». «Rekonversjon» er omskrivninga for tilbakegangen til 1900-tallets arbeidsforhold der alle sosiale goder er borte. «Restrukturering» betyr tilbakegangen til spesialisering i råmaterialer eller overgang av inntekter fra produksjon til spekulasjon. «De-regulering» betyr at makta til å regulere økonomien forskyver seg fra den nasjonale velferdsstaten til de internasjonale bankene, den multinasjonale makteliten. «Strukturell tilpasning» i Latin-Amerika betyr overføring av ressursene til investorer og nedgang i lønningene til arbeiderne. Begrepene som en gang tilhørte venstresida (reform, jordbruksreform, strukturelle endringer) var opprinnelig rettet mot redistribusjon av inntekt. Disse begrepene er blitt overtatt og omgjort til symboler for rekonstruksjon av rikdom, formue og makt på hendene til vestlige eliter. Og selvsagt kommer alle de private kulturelle institusjonene til imperialismen og forsterker og mangfoldiggjør denne Orwellske desinformasjonen. Dagens kulturimperialisme har nedverdiggjort frigjøringsbegrepene og forvandlet dem til symboler for reaksjonen.

Kulturell terrorisme

På samme måte som vestlig *statsterrorisme* prøver å ødelegge sosiale bevegelse (slik som i El Salvador og Guatemala i 80-åra), revolusjonære regjeringer (for eksempel Nicaraguas

sandinistregjering på 80-tallet og Chile under Allende på 70-tallet), og bryte fra hverandre sivilbefolkninga (som i

Uruguay og Argentina på 70- og 80-tallet under militærregimene), ødelegger *økonomisk terrorisme* – slik den blir praktisert av Det internasjonale pengefond og private banksammenslutninger – lokale industrier, utrydder offentlig eiendom og raserer lønninger og budsjetter. Kulturterroristen er ansvarlig for den fysiske omplasseringa av lokale kulturelle aktiviteter og artister. Ved å henge seg på de psykologiske svakhetene og den grunnleggende angsten som ligger i folk fra den tredje verden, og da spesielt deres følelse av å være «tilbakeliggende», «tradisjonelle» og «undertrykte», serverer kulturterroristen nye bilder av «mobilitet» og «frie uttrykksformer», som river i stykker gamle bånd til familie og lokalsamfunn, mens de samtidig lenker dem til den stadig skiftende autoriteten som ligger i korporativ makt og det kommersielle markedet. Angrepet på tradisjonelle innskrenkninger og påbud er en mekanisme som fører til at det kapitalistiske markedet og staten blir det øverste sentrum for maktutøvelse.

Kulturimperialismen under navnet «selvoppfatning» tyranniserer mennesker i den tredje verden som er redde for å bli kalt «tradisjonelle». Dette forfører og manipulerer dem ved hjelp av tåpelige bilder av skjodesløs «modernitet». Kulturimperialismen setter spørsmålsteget ved alle de eksisterende relasjonene som fungerer som hindringer for den ene og helligste moderne guddom: markedet. Folk i den tredje verden blir lokket, lurt og pirret til å være «moderne», til å underkaste seg kravene fra det kapitalistiske markedet og gi avkall på komfortable, tradisjonelle behagelige løstsittende klær til fordel for trange, ubehagelige jeans.

Kulturimperialismen fungerer best gjennom *koloniserte mellommenn* og *kulturelle kollaboratører*. Prototypen på imperialistiske kollaboratører er de sosialt oppadstigende yrkesutøverne i den tredje verden som etterlikner stilen til sjefene sine. Disse kollaboratørene er servile overfor Vesten og arrogante overfor sine egne, i samsvar med prototypen på autoritære personligheter. Med bankene og de multinasjonale selskapene i ryggen, har de

Nettpubliserings- og forvaltningsorgan for AKPS på deltid fra november 2013

enorm makt ved hjelp av de stadig økende lokale massemediene. Fordi de kopierer Vesten, er de temmelig rigide i sin konformitet med reglene som sier at konkurranse betyr ulikhet, og de legger landet sitt åpent for tøylesløs utbytting som med et fint ord kalles handel. Blant de prominente kollaboratørene finner vi de institusjonelle intellektuelle som fornektet klassesdominans og imperialistisk klassekamp bak sjargongen av objektiv samfunnsvitenskap. De helliggjør markedet som den absolutte hersker over godt og ondt. Bakenfor retorikken om «regionalt samarbeid» går de konformistiske intellektuelle til angrep på arbeiderklassen og de nasjonale institusjonene som holder igjen på kapitalflommen - de som støtter dem blir isolert og marginalisert.

Overalt i den tredje verden i dag har vestlig orienterte tredje-verden-intellektuelle antatt ideologien om klassesamarbeid. Tanken om «gjensidig avhengighet» har erstattet imperialismen. Og det uregulerte verdensmarkedet blir presentert som det eneste mulige alternativet for utvikling. Det er ironisk at idag mer enn noensinne er markedet i den tredje verdens disfavør. Aldri tidligere har USA, Europa og Japan vært så aggressive i sin utbytting av den tredje verden. Den kulturelle fremmedgjøringa som har fjernet de institusjonelle intellektuelle fra de globale realitetene er et biprodukt av oppgangen til den vestlige kulturimperialismen. For de kritisk intellektuelle som nekter å blande seg i hyllningskoret for markedet, som befinner seg på utsida av de offisielle konferansesirklene, er utfordringa nok en gang å vende tilbake til anti-imperialistisk kamp og klassekamp.

Internasjonal kultur

Et av de store bedragene i vår tid er ideen om en «internasjonalisering» av ideer, markeder og bevegelser. Det er blitt in å bruke ord som «globalisering» eller «internasjonalisering» for å rettferdiggjøre angrep på enhver form for solidaritet, felleskap og/eller sosiale verdier. Under dekke av «internasjonalisme» har Europa og USA blitt

demokratiserte eksportører av kulturformer som bidrar sterkt til å apolitiserer og trivialisere folks daglige eksistens. Bildene av individuell mobilitet, personen som har arbeidet seg opp fra bønn, vekten som legges på den «selvsentrerte eksistens» (masseproduisert og distribuert av den amerikanske massemediaindustrien) har nå blitt de viktigste våpnene i dominansen av den tredje verden.

Nyliberalismen fortsetter å vokse, ikke fordi den løser noen problemer, men fordi den tjener interessene til de rike og mektige og gir gjenklang blant enkelte sektorer av de fattige selvstendige arbeiderne som vrimler på gatene i den tredje verden. Nordamerikaniseringen av tredje verden-kulturer skjer med velsignelse og støtte fra de nasjonale herskerklassene, fordi det bidrar til at deres styre stabiliseres. De nye kulturformene - det private framfor det offentlige, det individuelle framfor det som er felles, det sensasjonelle og voldsomme framfor den daglige kampen og den sosiale virkeligheten - alt dette bidrar til å innpode nettopp de egosentriske verdiene som underminerer kollektiv handling. En kultur bestående av bilder, av flyktige erfaringer, av seksuelle erobringer, av motarbeider refleksjonen, den aktive deltakinga og felles følelse av omhet og solidaritet. Nordamerikaniseringen av kulturen betyr å fokusere folks bevissthet på berømtheter, personligheter og privat sladder - ikke på sosial dybde, økonomiske forhold og menneskenes situasjon. Kulturimperialismen avleder oppmerksomheten fra maktforhold og utviser kollektive former for sosial handling.

Mediakulturen som hyller det midlertidige, det flyktige avspeiler rotløsheten i den amerikanske kapitalismen - dens makt til å tilsette og sparke, til å flytte kapital uten å ta hensyn til samfunnene. Myten om «den frie mobiliteten» reflekterer hvordan folk er ute av stand til å etablere og forsterke fellesskapsrøtter når de er stilt overfor de skiftende kravene fra kapitalen. Nordamerikansk kultur hyller flyktige, upersonlige forhold som «frihet», mens faktum er at slike tilstander avspeiler instabiliteten og den by-

råkratiske underkastelsen av en mengde individer under kapitalmakta. Nordamerikanisering betyr et massivt angrep på tradisjoner for solidaritet i modernismens navn, angrep på klasseloyalitet i individualismens navn, ødeleggelse av demokratiet gjennom massive mediakampanjer som fokuserer på personligheter.

Det nye kulturelle tyranniet har sin rot i den allestedsnærværende, stadig tilbakevendende diskusjonen om markedet, om en homogenisert forbrukerkultur, om et forringet valg-system. Det nye mediatyranniet støtter opp om den hierarkiske staten og de økonomiske institusjonene som strekker seg fra styrerommene i de internasjonale bankene til landssbyene i Andesfjellene. Hemmeligheten til den nordamerikanske kulturens suksess i den tredje verden er dens kapasitet til å modellere fantasien slik at den flykter fra elendigheten, som ligger i selve systemet for økonomisk og militær dominans. De nødvendige ingrediensene i den nye kulturimperialismen er fusjonen av kommersialisme, seksualitet og konservatisme, der hver og en av disse blir presentert som idealiserte uttrykk for private behov, for individuelle selvrealiseringer. For mange mennesker i den tredje verden som er nedsunket i daglig slit, som kjemper hver dag for å overleve omgitt av skitt og elendighet og ydmykelse, kommer fantasiene fra de nordamerikanske mediene som en misjonær, med et bilde av «noe bedre», et håp om at framtida skal kunne bringe et bedre liv – eller i alle fall med den vikarierende gleden man kan ha av å se andre nyte det.

Virkningene

Hvis vi vil forstå hvorfor revolusjonene glimrer med sitt fravær i ei tid hvor revolusjonsmodne forhold øker, må vi ta i betraktning den grunnleggende virkninga som den statlige volden, den politiske terroren og den fundamentale gjennomsyringa som kulturelle og ideologiske verdier fra de imperialistiske landene har foretatt og som er blitt internalisert av de undertrykte folkene. Den statlige volden på 70-tallet og tidlig på 80-tallet skapte

angst og frykt (von Fallende 2013). Skader – frykt for radikale initiativ, mistro til kollektive former, en følelse av maktesløshet over etablerte autoriteter – selv om de samme autoritetene var forhatte. Terroren gjorde at menneskene vendte seg «innover», mot den private sfæren.

Følgelig var resultatet av den nyliberale politikken – en form for «økonomisk terrorisme» – at fabrikker ble stengt, lovlige arbeidervernstiltak avskaffet, antallet midlertidige arbeidsplasser økte, og en mengde dårlig betalte enmannsbedrifter ble opprettet. Denne politikken fragmenterte arbeiderklassen ytterligere, og det samme var tilfelle med bysamfunnene. Midt oppe i denne fragmenteringa, mistroen og privatiseringa fant det kulturelle budskapet til imperialismen god grobunn for å utbytte utsatte folks sårbarhet. De oppmuntret og utdypet personlig fremmedgjøring, selvseentrerte behov og individuell konkurranse til tross for stadig knappere ressurser.

Kulturimperialismen og dens verdier har spilt en avgjørende rolle i å hindre at utbytterne individer har reagert kollektivt på sine stadig dårligere kår. Symbolene, bildene og ideologiene som har spredd seg til den tredje verden er de viktigste hindringene for omvandning av klasseutbytting og voksende elendighet til klassebevisst grunnlag for kollektiv handling. Imperialismens største seier er ikke bare den materielle profitten, men hvordan den har erobret de indre rommene av bevisstheten til de undertrykte direkte via massemediene og indirekte gjennom å overta (eller nedkjempe) den intellektuelle og politiske klassen. I den grad det er mulig å vekke til live en masse-revolusjonær politikk, må det starte med åpen krig, ikke bare mot utbyttinga, men også mot kulturen som skaper ofre for den.

Det er «prinsippet om virkeligheten» som må stå imot presset fra kulturimperialismen: Den personlige erfaringa med elendighet og utbytting som er et resultat av vestlige multinationale banker, undertrykking ved hjelp av politi og militære utstyrt med amerikanske våpen. Den daglige virkeligheten som de eskapistiske medie-

Nettpublisering ved Forvaltningsorgan for AKPs partihistorie 7. desember 2013

ne ikke kan forandre på. I bevisstheten til folkene i den tredje verden er det en evig kamp mellom demonen individuell flukt (som blir dyrket av massemediene) og den intuitive kunnskapen om at kollektiv handling og ansvarlighet er den eneste fornuftige reaksjonen. I perioder med oppadgående sosial mobilitet, er solidariteten en dyd. Når det derimot er tider med nedgang og nederlag, dukker demonene som krever individuell grådighet fram.

Fjernsynet

Det fins absolutte grenser for kulturimperialismens kapasitet til å distrahere og mystifisere folk når folkelig motstand vinner fram. Fjernsynets «dekkete bord» kommer i kontrast til erfaringa med eget tomt kjøkken, de amorøse utfluktene til mediaberømt-hetene kræsjer høyløyt med en skokk kravende, sutrende, sultne unger. I gatekonfrontasjoner blir colaen en molotovcocktail. Løftet om overflod blir en fornærmelse mot dem som aldri har noe. Evig fattigdom og utbredt forfall visker ut glamouren og tiltrekningskrafta til massemediene.

De falske løftene til kulturimperialismen blir gjenstand for bitre fleipete bemerkninger som hører andre tider og steder hjemme.

Tiltrekningskrafta til kulturimperialismen er begrenset av *vedvarende kollektive bånd* – både lokalt og regionalt – som har egne verdier og egen praksis. Der klasse, rase, kjønn og etniske bånd holder og det fins en sterk kollektiv handlingsvilje i praksis, blir massemedienes innflytelse begrenset eller helt borte.

I den grad tidligere eksisterende kulturer og tradisjoner fremdeles eksisterer, skaper de en «lukket sirkel» som integrerer en sosial og kulturell praksis som ser innover og nedover, ikke oppover og utover.

I mange samfunn er det en klar avvisning av denne modernistiske utviklingsindividualiserende diskusjonen som henger sammen med markedets lederposisjon. De historiske røttene til solidaritet og anti-imperialistiske bevegelser er å finne i sammen-sluttede etniske grupper og i yrkesgrupperinger: gruvlandsbyer, fiske-

og skogbrukslandsbyer, industrielle konsentrasjonsområder i bysentrene. Der arbeid, fellesskap og klasse møter kollektive kulturelle tradisjoner og praksis, trekker kulturimperialismen seg tilbake. Effektiviteten til kulturimperialismen er ikke bare avhengig av hvor teknisk dyktige de er til å manipulere, men av statens kapasitet til å brutalisere og knuse befolkninga, til å ta fra dem håp og felles tro på et likeverdig samfunn.

Kulturell frigjøring innebærer ikke bare «kjempende» individer eller klasser, men er også avhengig av at det utvikles en sosio-politisk kraft som er i stand til å konfrontere stats-terroren som går forut for kulturell erobring. Kulturell sjølstendighet avhenger av sosial makt og sosial makt blir sett på av de herskende klassene som en trusel mot økonomisk og statlig makt. Akkurat som kulturkampen har sine røtter i verdiene som fins i sjølstendighet, fellesskap og solidaritet, som er nødvendige for å skape bevissthet om sosial forandring, så er politisk og militær makt nødvendig for å opprettholde den kulturelle basisen for klassemessig og nasjonal identitet.

Det viktigste er at venstresida må gjenopprette en *tro* på og en *visjon* om et nytt samfunn som er bygget rundt åndelige såvel som materielle verdier, verdier som skjønnhet og ikke

bare arbeid. Solidaritet knyttet sammen med generøsitet og verdighet. Et samfunn der produksjonsmåtene er tilpasset forsøket på å styrke og utdype langvarige personlige bånd og vennskap.

Denne nye visjonen må anerkjenne lengselen etter å få være alene og intim, like mye som det å være sosial og kollektiv. Først og fremst må den kunne inspirere folk ut fra at den samsvarer med deres ønske om ikke bare å være kvitt dominans, men også til å være fri til å skape et meningsfylt personlig liv, med informasjon fra emosjonelle ikke-instrumentelle forhold som går ut over det daglige arbeidet samtidig som det inspirerer folk til å fortsette kampen. Kulturimperialismen vokser mest på det som er nytt, flyktige relasjoner og personlig manipulasjon, men aldri på en visjon om autentiske, intime bånd basert på personlig ærlighet, kjønn, likhet og sosial solidaritet.

Fra Journal of Contemporary Asia
(Oversatt av Maj-Britt Holljen)

Om å sverme for det store

Av Trond Andresen

Bo Brekke tar opp ett interessant spørsmål i kronikken i Klassekampen 31. mai 1991: Er ikke internasjonaliseringa av økonomien kommet så langt at gamle marxistiske strategier er avlegs? Slik jeg oppfatter Brekke, så spør han bare, han svarer ikke (heldigvis). Men det finnes de som går lenger og sier klart at det er bakstrevversk for sosialister å kjempe for sosialisme i eget land. Jeg er dundrende uenig! For meg er nasjonalstaten like viktig for en realistisk sosialistisk strategi som den var for hundre år sida. Når visse sosialister agiterer for at "nasjonal-staten er avlegs i 90-åra", er dette ingen politisk nyskapning. De som faller for denne tankegangen er ofre for en gammel sjukdom i marxismen, nemlig den naive begeistringa for alt som er STORT. Lenin brukte de internasjonale storkonsernene som eksempel på rasjonell og moderne produksjon, og antydnet at disse egentlig var forløpere for sosialistisk organisering av produksjonen. Mange erklærte marxister nikker sakkyndig til handelshøyskole-profetens utlegninger om "den uungåelige internasjonaliseringa". Slike marxister er veldig svake for alt som går på skinner, som er "objektivt og uavhengig av menneskets vilje". Noen av dem ender sjølsagt opp som EF-tilhengere! Ord som "internasjonal arbeidsdeling", "komparative fortrinn" (altså at visse land bør produsere f.eks. bare kaffe fordi det er "billigst" å gjøre det akkurat der) flyr også forbi i slike kretser.

Nå viser det seg at keiseren ikke har klær på denne gangen heller, hverken når det gjelder stater eller bedrifter. Store statsdannelser betyr ikke bedre samfunn for egen befolkning. Små land som Norge, Sveits, Østerrike, Danmark, Sverige, Island er uten tvil de som har lyktes best når det gjelder å skape velferd for egen befolkning, samtidig som de i forholdsvis liten grad undertrykt andre nasjoner og folkeslag.

At de internasjonale storkonsernene er så fabelaktig effektive er også en myte. Det vet de som har vært i kontakt med, eller arbeidet i multi-nasjonale selskap (Aktuell sammenligning: Viking-Dekk kontra Continental og Michelin). Loven om at byråkratiet blir verre jo større organisasjon gjelder like mye i et multinasjonalt selskap som i en stat. I storselskapet hersker eneveldet, og det er sjelden det er særlig opplyst (EB-konsernet burde også være et aktuelt eksempel). De som sitter på toppen og tar beslutningene er for langt unna til å oppfatte, eller å ville oppfatte, fornuftige innspill fra de som veit hvor skoen trykker. Konsernssjefene blir etterhvert prosjektmakere og fyrster som ikke lenger fungerer skapende, på samme måte som makthaverne i byråkratiske sosialistiske stater (som derfor slutter å være sosialistiske). De tildeler hverandre skyhøye lønninger og lar seg smigre av den hærsikare med undersatter de etterhvert blir omgitt av.

Nøktern og ærlig rapportering erstattes av intriger og kosmetiske opplegg for å "markedsføre seg" oppover i organisasjonen. Initiativ, oppfinnsomhet og entusiasme på grasrota sykner bort. Storselskapet blir som en dum og langsom dinosaur. Det er typisk at teknologisk nyskapning i stor grad skjer i små organisasjoner. En annen sak er at storselskapene så kommer inn og kjøper opp slike nyvinninger.

På denne bakgrunnen er svermeriet for storselskapet som et framtidsbilde på moderne og sosialistisk produksjon gammelmodig og naivt. Når noe blir for stort, vil de negative virkningene av størrelsen overgå rasjonaliseringsgevinsten ved storskalaproduksjon. Dette faktum blir i dag forsterket av den nye fleksible produksjonsteknologien med roboter og automater, som gjør det mulig å produsere rasjonalt i små serier. Og i tillegg til det reinte økonomiske, er det mye mer meningsfullt å arbeide i en mindre organisasjon hvor alle har mulighet til å komme i nærkontakt med ledelsen.

Betyr så dette at jeg er slags nasjonalromantiker som ikke ser poenget med internasjonal arbeidsdeling og samordning? Nei, men jeg vil sette **nettverksmodellen** opp mot den hierarkiske strukturen i multinasjonale selskap (kierarkisk = de på høyere nivå bestemmer over de under seg, som igjen bestemmer over de under seg, osv.). I nettverket inngår man samarbeidsavtaler om felles innkjøp, arbeidsdeling, standardisering, felles markedsføring, kort sagt som i et multinasjonalt selskap. Men den enkelte bedrift i nettverket beholder sin sjølstendighet. Beslutninger baseres på enighet og samarbeidsavtaler eller skifte partnere hvis man vil. Stordriftsfordelen består, men lokalt demokrati beholdes også, med den positive effekt det har på skaperkraft og initiativ hos bedriftens ansatte. Et framtidig sosialistisk Norge kan utmerket godt ha små bedrifter som samarbeider med andre lands bedrifter i slike nettverk.

Og nå kan vi begynne å snakke om nasjoner og stater igjen: Akkurat samme tenkning kan anvendes her. Det er en øvre grense for hvor stor en stat kan bli før demokrati blir tilnærmet umulig (eksempler: USA, Sovjet, EF). Hvis det er demokrati man ønsker seg i en framtidig bedre verden, er det bare en vei å gå: Å utvikle gode løsninger i (små og mellomstore) nasjoner som viser vei for de andre. Internasjonal solidaritet skal vi sjølsagt utvikle, ike minst for å støtte de som går foran og for å spre slike eksempler til andre. Etterhvert vil et lappeteippe av et par hundre suverene nasjoner samarbeide tettere og tettere i et verdens-nettverk (FN?), og om noen hundre år har vi et verdensomspennende fellesskap av nasjonale og etniske områder, et fellesskap som har vokst fram på en gradvis og harmonisk måte. Men fri og bevare meg for en verdens-stat med hær, byråkrati og domstoler! Sosialister bør heller ikke idag gå på limpinnen i det nasjonale spørsmål, men overlate til borgerskapet å drømme om superstater og superkonsern. De er dinosaurene som ikke har framtida for seg. Framtida tilhører de små, smarte pattedyra!

DEN SKRÆMELEGE NASJONEN

Av Ingar Arnøy

"Nå må Nei-sida konfronteres med sitt egoistiske og nasjonalistiske NEI!", blæs Turid Birkeland mot oss i alle aviser og blad. "EU er internasjonalt forpliktande samarbeid" – dvs. at eit nei til Unionen er eit nei til internasjonalisme. Frå Ja-sida tyder dette konkret ikkje anna enn at me lyt opna marknaden vår for varer frå den 3. verda. Som om internasjonal er det same som å kjøpa mat frå folk som svelte ihel. Og: Korleis kan det skada den 3. verda at me ploygjer jorda her heime?

Bakgrunnen for at Birkeland kan køyra ut den anti-nasjonale gørra si, er mellom anna at ho, Gro og Dagbladet stør Arne Myrdal i definisjonen hans av nasjonen. I fylgje Dagbladet er Arne Myrdal ein nasjonalist når han ynskjer å kasta ut or landet alle ikkje-kvite innvandrarak. Altso at forsvaret av nasjonen er eit forsvar av menneske med kvit hudfarge. No veit jamvel ein 5-åring at svenskar, tyskarar og nordmenn har kvit hudfarge, og jamvel Birkeland, Gro & Dagbladet veit at desse kvithuda menneska høyrer til ulike nasjonalitetar. Soleis er nasjon ikkje synonymt med hudfarge. Altso er Arne Myrdals klappjakt på pakistanarak ikkje eit forsvar for nasjonen, men eit forsvar for ein rase. Når rase ikkje har noko med nasjonen å gjera, kan heller ikkje Myrdal vera nasjonalist – han er ein rasist (det skrøyter jamvel han og felagane hans av).

Når Birkeland, Dagbladet og Gro lell nyttar orda nasjonalistar om Nei-folket, er det av di dei vonar at folk skal verta skræmde frå eit Nei-standpunkt. Dette trikløveret brukar òg "nasjonalistar" om oss av di dei som sveik nasjonen under krigen, fekk nemninga "nasjonalistar etter krigen. Utgangspunktet deira er soleis omlag like plukkrote som heile EU-systemet.

No kan sjølv sagt Nei-sida blåsa ein lang marsj i orda nasjon og nasjonalisme. Det finst eit hav av argument mot EU som ikkje beinveges treng knytast til nasjonen (arbeidsløysa, miljø, sosiale- og faglege rettar, EUs reaksjonære politikk andsynes 3. verda, vantande demokrati i EU osfr.). Men same kor mykje me ikkje talar om "sjølvråderett" og "nasjonal styring", vil dei hine – Gro og Karl Glad – lira av seg kor nytteslaust bakstreverske me er og kor daufødt det er å tru på og arbeida for "sjølvråderett" og "nasjonal styring".

Kvar gong me seier at "utanfor EU kan Noreg føra ein alternativ politikk andsynes den 3. verda", vil Ja-sida messa om at Noreg alt er djupt innvove i den vesteuropeiske økonomien og at ein alternativ politikk føreset nasjonal sjølvråderett over økonomien. Slik vil dei tura fram på område etter område. Problemet vårt er ikkje at Ja-sida gnåler om dette, problemet er at dei har heilt rett. Om me ynskjer føra ein annan politikk, om me ynskjer at det skal vera mogleg å ha eit levande folkestyre, om me vil gje føresetnader for ein spreidd busetnad, om me meiner at eit Storting valt av folket skal styra – alt dette føreset suverenitet og sjølvråderett, retten til sjølve å avgjera kva veg utviklinga skal ta.

Det vert soleis vandt å legitimera allskjens argument mot EU om me "gløymer" kravet om sjølvråderett. Endå verre: Me let motparten leggja premissane for korleis me argumenterer. Når me står framføre folk kan me tilmåta propagandaen vår etter dei meiningane folk har, meiningar som mykje godt er skapte av og botnar i propagandaen frå Ja-sida. Snarare enn å gå denne omvegen lyt me åtaka den tenkjinga hjå folk som fører til gale standpunkt.

At regjeringa og NHO er botnlaust falske i sin "internasjonalistiske" retorikk, viser handlingane deira. Kva som er internasjonalt og europeisk med å kasta kosovo-albanarar ut or landet, er vandt å skjøna. Kva som er serskilt nasjonal med dette, er òg uskjønleg. Det er heller ikkje serleg internasjonalt å leggja ned norske verksemder, for so å flytta dei til land der me kan løna arbeidarane med 50 kroner dagen. Likeeins lyt me spørja oss sjølve kva som er nasjonalt og internasjonalt med å leggja jorda øyde, stuva folk saman i bur og redusera liva våre til eit stort forbruk der tida er delt i "sysselsett tid" og "fritid".

Sume hevdar i mistydd radikalisme at regjeringa og næringslivet brukar det nasjonale for å dylja motsetnader mellom ulike samfunnsgrupper (klassar). Framføre kvar tariff-tinging fær me høyra: "I nasjonens interesse må alle godta nedskjering i løna!" Det LO og NHO meiner her er i statens interesse. Men ein stat er ikkje anna enn eit avgrensa politisk og økonomisk område der det bur folk – folk som ofte har ulike interesser. Soga viser oss at ideen om nasjonen som ein konspirasjon for å gøyma motsetnader er galen: Kvar gong folk gjer oppreist, anten oppreisten er knytt til lokale, nasjonale eller internasjonale tilhøve, viser styresmaktene fram klørne sine og sender militær og politi på folket (Gro presterte som fyrste statshovding etter krigen å bruka militæret for å fjerna dei som demonstrerte mot utbygging av Alta-vassdraget, kva vil ho ikkje gjera i meir grunnleggjande stridsemne?).

Me veit alle at EU ikkje er anna enn den europeiske storborgarskapen sine freistnader på å verta tevflefore i ein stendig hardare handelskrig med USA og Japan. Difor ynskjer dei å fjerna alt som hindrar dei i å tevla med USA og Japan ("konkurransse-vridande"). Tidlegare vart trongen for "ekspansjon" (anten han var militær eller økonomisk) kalla for *imperialisme*. At omgrepet ikkje vert nytta lenger, tyder ikkje at imperialismen har kvorve. Det er rett som Ja-sida hevdar at økonomien har vorte global. Det vil seia at kapitalismen har vorte verdsfemnande og kloten har vorte éin marknad. Dineist godtek Ja-sida denne utviklinga og meiner me treng regionale (EU) og globale (GATT) reglar. I røynda godtek dei at imperialistmaktene har sigra og gjev opp all verdsens nasjonar sin rett til sjølve å velja utvikling. Den største bøygen for imperialismen er nett nasjonane; dei stengjer for kravet om "fri flyt".

All den tid nasjonane finst, dvs. at folk har eit medvit om og opptre som om nasjonen finst (nasjonal vilje), vil dette medvitet og denne viljen avla krav om retten til å eksistera som nasjon. Kravet om retten til framleis vera ein nasjon avlar krav om råderett over dei materielle ressursane som gjer det mogleg å byggja nasjonen. Kravet om politisk suverenitet fylgjer med. Soleis blokkerar striden for nasjonalt sjølvstende alle planar og ynske om herredøme i den globale handelskrigen. Og meir: Kravet om og retten til nasjonalt sjølvstende stengjer for allskjens imperialism - ogso Noregs rotne politikk andsynes den 3. verda (og ikkje minst den norske staten si framderd mot samane).

"Den skræmelege nasjonen" skriv Thomas Hyllans Eriksen og forklårar på det viset årsaka til krigen og elendet på Balkan. Og Tor Wennesland klappar og fortel oss at Senterpartiet hentar mykje av argumentasjonen mot EU frå same grunnlaget som Sjirinovskij. Men når me veit at nasjonen ikkje er genetisk grensefastsett eller føreset territorial ekspansjon, då veit me òg at nasjonen skræmer Wennesland og Deutsche Bank av di nasjonane stengjer for deira draum om Europaunionen.

Difor treng me ikkje skjemmast av "den skræmelege nasjonen". Snarare kan me vera byrge over at nasjonane, altso folk – menneske – stengjer for ein superstat der alt er på billigsal. Difor lyt me seia at eit Nei til EU er eit forsvar for nasjonane og eit åtak på dei menneskefiendslege kreftene i Noreg sovel som elles i Europa (og heile verda). Internasjonal er ikkje det same som anti-nasjonal, men å byggja på mangfaldet av nasjonane. Difor lyt me åtaka Ja-sida for å vera anti-nasjonal.

1492 OG ALT DET DER -

Utpå høstparten i det året deres etterkommere skulle komme til å kalle 1492 oppdaget innbyggerne på den vakre øya Guanahani en flokk lyshudete menn i tre båter. De kunne ikke i sine villeste mareritt forestille seg at disse mennene som ikke en gang kunne snakke noe vanlig menneskespråk, skulle innlede en æra da ikke bare innbyggerne på Guanahani skulle bli lagt i lenker, men en æra da det store flertallet av de opprinnelige 50-70 millionene mennesker på det store kontinentet skulle bli utryddet for å gi rom for de grådigste erobrere i historien. At innbyggerne på Guanahani fikk lære seg at øya deres var omdøpt til San Salvador opplevde de neppe som noen frelse. Det samme året ble den siste arabiske høyborgen på den iberiske halvøya erobret av de kristne fundamentalistene. Da Isabella og Ferdinand sikret seg kontrollen over Granada 2. januar 1492 hadde de lagt grunnlaget for å vende erobringssiveren utover. Da var de klare til å støtte prosjektet til Colombus. Mens jødene og muslimene fikk valget mellom deportasjon, underkastelse eller døden. Sju århundrer med arabisk og islamsk kultur i Spania var slutt.

Muslimene kom som erobrere da de krysset det smale streket mellom det afrikanske kontinentet og den iberiske halvøya i 711. De førte erobringsskrig og undertrykte sine motstandere når de fant det nødvendig. Men for det meste

var det arabiske Spania relativt tolerant, målt med samtidas målestokk. Fremmedfrykten og intoleransen oppsto først og fremst i perioder da de arabiske rikene var militært presset av de kristne statene i nord. Spanske muslimer sier i dag at «araberne erobret ikke Spania, innbyggerne gikk frivillig over til islam»; dette inneholder en viktig kjerne av sannhet. Når svært mange av de opprinnelige innbyggerne konverterte til islam, skyldtes det ikke tvang, men at de livegne som gikk over til islam ble frie menn. Forfølgelsene av jødene tok slutt og de ble stilt på like fot med de kristne. I islam er jøder og kristne blant «bokas folk» og derfor akseptert, og det nøyte de godt av i det arabiske Spania. Den arabiske tida var ei tid med kulturell og intellektuell blomstring. Det var en periode da ikke bare muslimske tenkere, men også jødiske og kristne filosofer levde og virket. Kristne fyrster i Europa sendte sine sønner til læreseter i Sevilla og Córdoba¹⁸ for å gi dem den beste utdannelsen som var tilgjengelig i høymiddelalderen. Det var her rabbi Moses ben Maimon, også kalt Maimónides, den store jødiske filosofen, kunne utvikle sin religionsfilosofi. Det var også her den arabiske filosofen Ibn Rusjd¹⁹, eller Averroës, gjennomførte sine epokegjørende studier av Aristoteles. Thomas Aquinas sto i djup gjeld til Ibn Rusjd da han skulle forene aristotelisk tenkning med kristen teologi i *Summae theologiae*. Hvor langt toleransen kunne gå viste seg da de fremste vitenskapsmennene i al-Andalus fikk i oppdrag av an-Nasir å utarbeide det medisinske verket *Materia Medica*. Arbeidsgruppa besto av kristne, muslimske og jødiske lærde.

Det muslimske Spania lærte Europa astronomi, både teoretisk og praktisk. Astronomen Al-Zarqali foregrep Keplers oppdagelser ved å hevde at planetene går i elliptiske baner rundt sola og ikke i sirkelbaner, slik man hadde trodd til da. Navnet på den vakre røde stjernen Aldebaran i stjernebildet

Tyren er bare et av mange som vitner om ei tid med store arabiske astronomer.

Denne kulturelle høyborgen var det Isabella og Ferdinand stormet da de knuste nasride-riket i Granada i 1492 og forviste jødene og muslimene fra den iberiske halvøya. I stedet for tre verdensreligioners sameksistens i det arabiske Spania kom inkvisisjonens fundamentalistiske kristendom. Med en fanatisk grundighet gikk *los reyes católicos* i gang med å utslette minnet om det arabiske Spania. Hundretusener, om ikke millioner av bøker ble flammene rov under de store autodafeene, og umistelige kulturskatter gikk med det tap for alltid. Intet orwellsk Sannhetsministerium kunne vært mer minutiøst og mer nidkjært i sin historieforfalskning enn inkvisisjonens menn. Så omstendelig og systematisk gikk de til verks at det selv i dag, 500 år etter, er liten kunnskap om hva vi skylder den arabiske høykulturen på den iberiske halvøya. En slik kunnskapsmangel er sjølsagt en ypperlig veksttorv for fordommer og kulturarroganse.

Et halvt årtusen er gått. Med et slikt spenn i tid er det mulig å få et perspektiv til å se rekkevidden av det som skjedde. Før 1492 hadde de europeiske stormaktene vært regionale stormakter og knapt nok det. Men med de erobringene som dette skjebneåret la grunnlag for, tippet balansen. Det vil si, den tippet ikke med en gang og ikke uten utfordringer, så seint som i 1529 og nok en gang i 1683 kunne det osmanske riket ha tatt Wien, slik det tidligere hadde tatt hele Balkan. Men med 1492 innledes et halvt millennium der Europa systematisk legger verden under seg, plyndrer den og former den i sitt bilde. Først er Spania og Portugal de dominerende maktene, seinere Nederland og England og seinere flytter dominansen seg til USA. Men det er hele tida den hvite manns europeiske kolonialisme og etter hvert kapitalisme og imperialisme. Uansett hvilke voldsdåder Europa

har gjort seg skyldig i, har det hele tida skjedd for å fremme sivilisasjonens, kristendommens og etterhvert humanismens og demokratiets idealer. Det at en stat som er grunnlagt på apachenes, irokesernes, cheyennenes og siouxenes knokler kan påberope seg retten til å dømme om folkerettens ukrenkelighet, viser hvor total Europas økonomiske og militære seier har vært.

Når europeiske makter gjennomfører krig i Golfen og uimotståelige amerikanske krigsmaskiner begraver irakiske soldater levende i sanda eller griller dem levende med bensindampbomber er det ikke bare historiestudenter i Midt-Østen som trekker linjene nesten tusen år tilbake. Også blant vanlige arabere lever bevisstheten om 1095, om det første korstoget. De har ikke glemt år 491 etter sin egen tidregning, eller 1098 etter vår, da korsfarerne hærtok byen Ma'arra i Syria. I følge den arabiske krøniken ble de voksne innbyggerne kokt i store kjeler og barna tredd på spidd, grillet og deretter spist. I følge korsfarernes egen versjon i kommandantenes brev til paven var hungersnøden blant de europeiske troppene så stor at de «så seg nødt til å ernære seg av sarascenernes legemer».²⁰ Hvilken av disse versjonene som er riktig kan komme ut på ett. Det som står igjen er at Europa i ett årtusen gang på gang har ført krig mot folkene i Midt-Østen, terrorisert dem, plyndret dem, satt dem opp mot hverandre og massakrert dem. Da britene, på sin typiske splitt og hersk-manér, lovet Palestina både til palestinerne og til jødene etter oppløsninga av det osmanske riket i 1918, var det bare innledninga til den nye serien av kriger som europeerne har påført folkene i Midt-Østen. Balfour-erklæringa som inneholder dette løftet var en del av seierherrenes hensynsløse splitt og hersk-politikk etter 1. verdenskrig som også ble praktisert på Balkan og i Sentral-Europa og som har produsert et stort antall kriger helt opp til i dag.

Da den amerikanske alliansen slapp flere bomber over Irak i løpet av noen få uker enn RAF klarte å slippe over Tyskland under hele den 2. verdenskrig, er det for folk i Midt-Østen korstogene om igjen. Da Bush ga ordre til en storstilt ødeleggelse av Bagdad stilte han seg på linje med Dsjengis Khans sønnesønn Hülegü som i 1258 raserte byen og massakrerte befolkninga. Er det noe rart at de arabiske massene drømmer om en ny Sala al-Din, eller Saladin, kurderyrsten som ledet den seierrike motoffensiven mot de europeiske erobrerne på 1180-tallet? Er det noen grunn til å tro at en fortsettelse av denne europeisk-amerikanske erobringspolitikken vil danne et godt grunnlag for fred og toleranse i området?

Den europeiske kapitalismen, og særlig dens amerikanske variant, har erobret verden så grundig at den nå møter sine egne våpen i andres hender. Og la oss ikke forville oss inn i ideologiske tilsløringer og sentimentale bortforklaringer. De strategiske endringene er basert på materielle forhold, på tall.

Et tall som Bush og hans kolleger på denne sida av Atlanterhavsryggen ofte overser er noe så enkelt som innbyggertall. 3,2 milliarder av menneskehetens fem bor i Asia. Hvis vi hadde et verdensparlament valgt etter den amerikanske grunnlovens prinsipp om en mann en stemme, ville asiatene ha to tredels flertall. De kunne danne verdensregjering uten hvite koalisjonspartnere og vedta at den urimelige subsidiering av statene i nord skulle ta slutt med øyeblikkelig virkning. Hvis de attpåtil dannet samlingsregjering med Afrika og Latin-Amerika, ville de hatt mer enn fire femdel av menneskeheten bak seg.

Hvis vi skriver disse tallene fram til 2010, vil de største «hvite» landene utgjøre omkring 13 prosent av de tretti største landene på jorda. Pakistan og Bangladesh vil for eksem-

pel ha minst 370 millioner innbyggere, eller omtrent det samme som et utvidet EF. Blant de 20 mest folkerike statene i verden vil bare 3, tre, høre til den euro-amerikanske kulturkretsen, nemlig USA på 3., Russland på 9. eller 10. plass og Tyskland på 19. Indonesia vil nesten ha tatt igjen USA og Nigeria vil ha langt større innbyggertall enn Russland.

Heldigvis for verdens herskere er det ingen fare for at det skal bli demokrati i verden med det første, så Nords privilegier vil bli bevart en stund til. Nord har militærmakt til å sørge for det, som vi har fått demonstrert. Likevel er disse tallene av betydning. De flytter tyngdepunkter og endrer maktstrukturer på lang sikt. Og ironisk nok får dette ei virkning i kapitalens eget virkefelt. Sjel om en milliard av disse menneskene er uinteressante fra en markedsmessig synsvinkel, så er allerede den kjøpekraftige delen av det asiatiske markedet en faktor som ingen kapitalist kan se bort fra.

Men det er også andre tall, tall som med god grunn bekymrer mannen i det ovale kontoret, f.eks. følgende:

- Av verdens 1000 ledende firmaer er 345 japanske og disse japanske selskapene eier 47 % av den totale aksjekapitalen til disse tusen selskapene.

- Målt etter omsetning er nå de fem største og 32 av de 50 største selskapene i verden på japanske hender. Mens amerikanerne bare kan skilte med 11 av de 50 største selskapene.

- Japan dominerer 25 av 34 nøkkelteknologier. (I følge en studie gjort av The US Academy of Engineering).

- Inntil den nyeste krisa i japansk økonomi har Japans overskudd på handelsbalansen nådd nesten 100 milliarder dollar, mens USA på sin side hadde et underskudd på 137 milliarder (1988). Halvparten av USAs handelsunderskudd var på handelen med Japan.

- Japans utenlandsformue var på 880 milliarder dollar, mens USA er verdens største skyldner med et akkumulert underskudd på 1400 milliarder.

Japan kjøper opp Sør-Øst Asia, Filippinene, Australia. Japanske monopoler investerer tungt i Europa og USA. Japan finansierer i virkeligheten den delen av USAs kolossale handelsunderskudd som ikke dekkes av gjeldsnasjonenes skyhøye gjeldsbetjening.

Når George Bush tror at han kan feire Columbus-jubileet ved å markere inngangen til et nytt amerikansk århundre, gjør han opp regninga uten vert. «Vi skal kvitte oss med Vietnam-syndromet og gjenvinne vår posisjon som verdens ledende nasjon,» sa Bush. Slik taler representanter for stormakter som har passert middagshøyden. USA kan ikke for all framtid være supermakt på krita uten å forpakte bort vesentlige deler av makta til sine kreditorer. Amerikanske ledere er tilhengere av kjappe seire og enkle løsninger. Dette kan fungere på Grenada, men når Pentagon blåser opp den samme aksjonen i widescreen-format og Technicolor i Midt-Østen, tramper Johnny ut i den gamle hengemyra av motsigelser. Man knuser Saddam Husseins armé, bare for å ønske at Saddam blir sittende, så man ikke risikerer et fritt Kurdistan. Man hindrer Saddam fra å kjøpe våpen, bare for å ruste opp samtlige av hans fiender. Som forøvrig like gjerne kan fly i strupen på hverandre ved neste korsvei.

IDENTITET OG MEININGS- FULLT ARBEID

AV
SIGMUND
KVALØY
SÆTERENG

Kva har skorten på meningsfullt arbeid å seia i samfunnet i dag? Korleis kan me definera omgrepet berekraftig utvikling? Kva er det som kjenneteiknar meningsfullt arbeid, og kva er viktig for å skipa eit samfunn som er økologisk og sosialt berekraftig?

LIVSVILKÅRA FOR MENNESKJA

Det fyrste me må gjera når me skal byrja å arbeida for ei "berekraftig utvikling" er å verta samde om kva som er "menneskeleg berekraft" og kva som er "samfunnsmessig berekraft". I ei økokrisetid, når alt vert snutt opp ned, er det viktigare enn nokon gong å starta alle ordskifte om framtidskursen med dette spørsmålet.

Brundtland-kommisjonen definerer berekraftig utvikling soleis:

Ei utvikling som stettar

livsvilkåra til dei nolevande menneska, utan å ta frå dei komande ættene høvet til å få sine grunnleggjande livsvilkår stetta. Sjølve nykelen til det som skal oppfattast og det som skal henda, vert då kva ein legg i uttrykket "grunnleggjandelivsvilkår". Påfallande er det at denne nykeltermen ikkje nokon stad er klårgjord i rapporten. Me må freista å slutta oss til kva som er tenkt ved å leita opp dei stadene der tiltak med tanke på betring vert nemnde, men alt me fær tak i på denne måten, er ivaretaking av mekanisk-materielle føresetnader, slike som kvar organisme - eller

gjeme ein maskin - treng for å fungera. Det kjem ikkje fram i teksten noko som er serskilt for mennesket. Dette at det ikkje er tenkt lenger enn til vedlikehald av materielle, fysiologiske og energetiske funksjonar, er langt alvorlegare enn det ein årnsam [travel] lesar kjem på. Blant livsformene krev menneskja serskilte vilkår. Å fatta og ta denne skilnaden alvorleg, er kanhenda det mest grunnleggjande målet me kan ha om me ynskjer å snu kriseutviklinga i verda. Og det er mennesket som må snu ho.

UTAN IDENTITET - INGA BEREKRAFT

Kva er eit menneske, og kva gjer eit menneske til eit handlande, medskapande, fritt, fullt utvikla menneske? Det serskilt menneskelege, det som skil oss grunnleggjande frå maskinar òg på visse måtar frå våre medlevande skapningar blant organismane på jorda, kan uttrykkjast slik: Mennesket er med sine ressursar og evner det mest allsidig utrusta av alle skapningar, samstundes som det er det minst spesialiserte. Evna menneskja har

til førestilling, resonnering, og til sjølvrefleksjon, er sers viktige utslag av menneskeleg gjevna. Mennesket finn sin veg i verda ved å nytta denne evnegruppa, og i svært liten grad ved innebygde automatiske eller instinktive reaksjonar. Evolusjonen har her nått eit punkt der me kan tala om eit kvalitativt sprang. Men dette spranget gjer det sers klårt kva som skil det organiske frå det mekaniske: Uavbroti nyskapande, sjølvorganiserte endring. Dette er so høgt utvikla hjå manneætta at me kan tala om fridom på ein heilt annan måte enn hjå nokon annan organisme.

Denne fridomsevna kan hjå manneætta utviklast til praktisk uttrykt fridom berre om boma vert tekne hand om gjennom mange år av omsorgsfulle vaksne. Men for at desse vaksne skal kunna gjera dette arbeidet, må dei kunna overføra ein rik og systematisk røynslemasse, intimt knytt til ein serskild lokalitet blant dei mange ulike landskapa på jorda. På anna vis kan boma vanskeleg utvikla eit nært "innvendig" tilhøve til dei mange prosessane i livet som me alle er avhengige av å knyta oss til for å kunna verta trygge nok,

og sterke nok til å verta medskapande. Ein del av dette er trongen til å ta imot røynsler og kløkt frå ei gruppe vaksne, kvar for seg og med *si* soge, *sin* røyndom, og *sitt* indre mangfald - det vil seia serpreg, samstundes som denne gruppa er knytt til eit kollektiv gjennom sin eigen stad på jorda. Poenget eg prøver å få fram er at det skapande mennesket treng ei oppvekstrøynsle som seier at det er mange måtar å møta livsutfordringane på, men at denne røynsla fær ei praktisk, effektiv retning berre ved samanheng og røter.

Ei grunnleggjande trøng hjå menneskja er å veksa opp i ein kulturtradisjon som dei kan kalla sin sin eigen, slik at det kan veksa fram ein identitet-utan identitet, inkje heilt menneske og ingen menneskeleg fridom. Ein identitetsgjevande kultur er ei frukt av eit nært, eigenarta samspel med ein serskild stad og med sereigne naturvilkår. Identitet er òg ein føresetnad for *sam*-funn og for folkestyre, for desse krev individ som tek ordet og som kan yta noko eige.

Dette bryt radikalt med den europeiske hovudfilosofien, som seier at det reint

menneskelege er ånd og intellekt, medan lekamen berre er eit "serviceorgan". Det konkurranseindustrielle samfunnet krev mobilitet og rotløyse og kallar dette fri-dom i sin propaganda for seg sjølv. Det er snakk om ein medisin som styrkjer sjukdomen. Og sjukdomen er fyrst og fremst ein nedbryting av sosial berekraft, med mellom anna ei katastrofal fattigdomsauke som fylgje. Den viktigaste årsaka til denne nedbrytinga er i dag den konkurranseindustrielle kampen.

Nasjonar som går ut over sine kulturområde, som legg under seg andre ved militære eller økonomiske middel, fær alltid vanskar med at den menneskelege berekrafta sviktar, ved identitetskriser som avlarkonfliktar. Å bryta ut or kulturgrenser og identitetsgrenser, skapar lett sjølvdrivande ekspansjonsprosessar ("positiv attendekopling"), som før eller seinare endar med samanbrot og oppløysing. Det er noko liknande me i dag kan sjå gå føre seg i og med den raske, kunstige "overnasjonaliteten" som EU skipar i Europa. Nye nasjonar vert dregne inn i EU nett ved dei nemnde "vanskane med

grensene" gjennom den økonomiske, kulturopløysande kverveleffekten den indre marknaden skaper, og som krev sentral kontroll over stendig større område. Det me ser, er ei undergraving av sosial berekraft, eit menneskeleg byggverk som stendig slær sprekkar, som ein heile tida freistar å vøla med middel som krev endå høgare fart på kvervelen.

MEININGSFULLT ARBEID

Sjølve nykelomgrepet for ei økologisk prega samfunnsretningar er "meningsfullt arbeid". Det er eit ålment godteki syn at eit menneske som arbeider med tiltaksløst og påhitne, gjer det ut frå ei oppleving av arbeidet som meningsprega. Motsett mergstel opplevinga av meningsløyse innsatseva. Det omgrepet eg skal presentera er ikkje nytt: I stendig meir gjennomarbeidd form utgjer det grunnbjelken i det alternativet den norske økopolitiske rørsla har utarbeidd gjennom 20 år, samstundes som massemedia og toppolitikarane frå sine ståstader bak glasvegger har etterspurt alternativet vårt. Me har for lengst forstått dei: Utan ein

analyse av dynamikken i den økososiale krisa, framstår alt som bryt grensene for tradisjonell politikk som useriøst; dermed heller ikkje som noko alternativ.

Viktige delar av omgrepet "meningsfullt arbeid", som definert nedanfor, står i gjeld til den økopolitiske pionéren E.F. Schumacher frå midten av 70-talet. I Noreg vart dette kopla til gamle norske førestillingar om sjølvberg-ingevne og andsvarsskapande stadtilknytning. Legg merke til at omgrepskjen-teikna ikkje er meinte å vera brukande på alle arbeid eller i kvar arbeidssituasjon. Det som vert definert, er arbeid slik det gjer seg gjeldande i hovudtilfellet - som ålment karakteriserande for korleis arbeidet ovrar seg i eit berekraftig samfunn.

Meningsfullt arbeid er ei verksemd som viser fem kjennemerke:

1. Ho er eit naudsynt materielt livsgrunnlag.
2. Utfordringane er mangfelde og heng saman, slik at menneskja sitt medfødde mangfald av evner vert lokka fram og fører til at personlegdomen mognar og utfald-

Sigerherrane frå Vietnam.

ar seg; m.a. vert lekamen utfordra ved ein so variert omgang med landskap og eit so direkte samband med natur, yrke og emne at han vert i stand til å skilja mellom kvalitetar, som god og dårleg form.

3. Utfordringane er slik at evna menneskja har til samstende (solidaritet), truskap og samarbeid vert utvikla.

4. Produkta (varer og tenester) fremjar liv - i natur og samfunn - og bryt ikkje ned, skader eller ureinar.

5. Arbeidet byr fram viktige

samfunnsområde der born kan vera med i det - ikkje berre som leik, men på ein måte som både vaksne og ungar oppfattar som nyttig; det same gjeld for gamle, og i prinsippet for alle grupper i eit samfunn.

Fyrste del av punkt 5 er sers viktig, av di poenget her er at arbeidet vert gjevi attende til samfunnet som det viktigaste oppfostrings- og mogningsgrunnlaget. Ungar lyt soleis vera med, framfor nokon.

Dette høyrer både naivt og radikalt - men dei aller fleste

av dei mange ulike samfunna har faktisk vori slik at dei fem kjenneteikna har karakterisert arbeidet deira. Inntil dei seinaste få "historiske sekunda" har denne forma for arbeid vori grunnlaget for materiell utcome, for utvikla samarbeidsevne og for skapande folkekultur - og ogso fundament for kunstnarleg utfolding: *Arbeidet* var "akademia" åt desse samfunna.

Tanken om meningsfullt arbeid som ei viktig, kanhenda naudsynt samfunnstuft ubunden av tidsepoke, har stått fram som ein reaksjon

på røynslene åt eit par generasjonar med ein samfunnsøkonomi som i stigande grad er menneskeleg meiningstom og øydeleggjande, både fornatur og samfunn. I ekstrem kontrast til eit samfunn med ei slik økonomisk tuft, kan me gjerne definera det konkurranseindustrielle samfunnet (KIS), ved å føra opp dei fem punkta som fem vantande sermerke:

KISersamfunnet der arbeid (eller her meir råkande sysselsetjing) har desse fem sermerka:

1. Arbeidet har ingen klår samanheng med trygging av det materielle livet.
2. Det vantar mangfald og samanheng i utfordringane sine, serleg når det gjeld bruk av lekamen og samband med naturen.
3. Det fremjar ikkje samstende, truskap og evne til samarbeid.
4. Det gjev ikkje slike produkt (varer, tenester) som fremjar liv i natur og samfunn, men bryt det ned, skader og ureinar.
5. Det gjev ikkje born høve til å vera med.

Dette mangelsamfunnet gjev ei hovudforklaring på at det

moderne, vestlege mennesket i stigande grad er vorti passivt andsynes sitt eige samfunn, ikkje skapande, avhengig og ufritt, lett å manipulera og ikkje minst: ekstremt utsett i ein krisesituasjon. Omgrepet kan til dømes gje ei viktig forklaring på at i Vietnam måtte den sterkaste indu-

"Eit menneske utan (meningsfullt) arbeid er i ein desperat situasjon"

strimakta i verda - tett pakka av høgteknologi og "informasjonskraft" - "bita i jungelen" andsynes eit fattig bondefolk. Det var planleggarane, kartteiknarane og ordrefylgjarane mot improvisatørane og ordreopppinnarane.

Det var E.F. Schumachers sin reaksjon på dette moderne mangelsamfunnet som i si tid fekk han til å interessera seg for den burmesiske tradisjonen, der meningsfullt arbeid

heilt medviti vart oppfatta som den viktigaste samfunnstufta. Burmesarane minte kvarandre om dette med slagordet "Arbeid er like viktig som mat!" - dvs. meningsfullt arbeid er ikkje berre eit middel til mat og andre materielle føresetnader, men er eit mål i seg sjølv. Men samtidig må ein ikkje, som ein vesteleg lesar har lett for, gløyma punkt 1. Meiningsmålet kan berre nåast ved at arbeidet står fram som eit livsvilkår. Arbeidet må samstundes vera eit middel og eit mål! Ut frå dette arbeidsomgrepet kan burmesarane hevda: "Eit menneske utan (meningsfullt) arbeid er i ein desperat situasjon." Desperat, av di dette mennesket vantar grunnlaget for å utvikla eit fullt mogna mangfelt rikt, engasjert medliv, noko langt alvorlegare enn å mangla sysselsetjing.

I vår økokrise-situasjon må ein ikkje gå glipp av eit viktig innebygt poeng her: Denne med-livstreninga var samstundes ei øving i varsamnt og prøvande samspel med ikkje-menneskeleg natur, dvs. ei øving i å ta varsla slik at ein styrer utanom dei handlingsspor som fangar opp mennesket i ein nedbrytingsdynamikk.

Forosskan det radikale, men realistiske perspektivet faktisk sjå ut til å koka ned til dette einfelde: Ikkje berre trengst det svære mengder med menneskehender i arbeid for å bu Noreg på å møte det økologiske samantbrotet i krisesituasjonen, men her òg får me "lagt i hendene" former for arbeid som i seg sjølv legg grunnen for eit berekraftig samfunn. Tek me dette alvorleg, vert verdsbiletet vrent ut-inn, og det vil gje eit anna grunnlag for å argumentera. Då vil teknokratane stå att på perrongen som kan henda heiter EU, medan folk som syslar med meiningsfullt arbeid, er aktive inne i verdstoget. På veg mot framtida byggjer dei det om.

KVA SLAGS ARBEID?

Noko me kan byrja med, og som har venta altfor lenge, etter mi meining, er å granska den sosiale berekrafta i dei norske arbeidsplassane. Oppgåva er å få fram ei rangliste over økonomiske institusjonar, frå småføretak til store, frå private til offentlege, der vurderinga har to punkt: 1) Utsiktene institusjonen har til å fungera vidare når den økologiske

krisa klemmer til, og 2) innslaget av meiningsfullt arbeid i institusjonen, høvet institusjonen har til å nærma seg det, eller derimot fåren for at han vil fjerna seg frå dette målet. Berre arbeidet med ei slik liste vil gje eit heilt nytt og realistisk framtidsretta ordskifte - dessutan eit ordskifte som dei fleste vil finna langt meir forvitneleg (interessant) enn dei daglege børsnoteriane.

Ut frå ei slik rangering vil til dømes argumenta mot bygging av metanolfabrikk på Tjeldbergodden verta endå meir solide enn dei som til no er framførde frå økopolitisk hald. Grunngevingane for fabrikkjen vil neppe passera punkt 1) - sjølv om det her kunne vori plass for ordskifte om tidsperspektivet var etter måten kort. Men han ville utan vidare falla igjennom når det gjeld punkt 2), slik meiningsfullt arbeid her vert definert. Med andre ord vil han vanta sosial berekraft, som etter resonnementer meir grunnleggjande og meir avgjerande for framtida enn økonomisk berekraft. Ein slik koloss hjelper ikkje bygda til å overleva, som ordføraren trur, - han feiar bygdesamfunnet bort. I større mælestav er det det same

som gjeld i Noregs tilhøve til EU: Middelet er ikkje berre altfor kraftig og brutalt i når det vert iverksett, men ein har gløymt å vurdere kva slags mål middelet skal tena. Det heile endar med at det ein ville taka vare på, Noreg, vert borte når middelet vert teke i bruk.

I andre enden av skalaen kan eg nemna ein granne. Han driv med gardsdrift, men dessutan har han ein liten verkstad og har i alle år teki vare på maskindelar, skrapjarn osv. "Grannen" er i dette dømet ein heil huslyd; far, mor, dotter og son. Både den eldste og den yngste ættleden i denne huslyden er øvde opp til å vera budde på å møte "alt som kan henda", og er byrge over å løysa flokane når grannane står fast. Ein del av hjelpa er "bytearbeid" - dvs. arbeid som aldri vert talfest som ein del av BNP. Dette familieføretaket eg talar om, er ein del ei grendeverksemd. Busetgrenda er ein "arbeidsplass" som framleis stettar krava til sosial berekraft, som kviler på grunnstokken meiningsfullt arbeid. Det er snakk om ei eining som kan tola mykje når den økososiale krisa klemmer til for alvor.

Mellom desse to ytterpunkta - både representerte i landet vårt no - finst det ei rekkje nollomtilfelle. Her i bygda finst det til dømes ei 20-manns snikkarverksemd som har greitt å overleva m.a. ved å satsa på norsk tradisjon - og ved at ho har sterk og mangfeld stønad frå bygdesamfunnet. Verksemda er omstillingsmjuk pga. dei allsidige kunnskapane dei tilsette har frå oppvoksteren, ved at dei harkjent kvarandre heile livet og veit om evner og tame hjå kvarandre, ved eit samarbeidsnettverk som fungerer rådsnart og ofte "papirlaust", og ved at verksemda er lita nok til at ho kan byggjast om utan for store "kapital-sår". Fåren for denne verksemda er at ho skal la seg freista til vidare vokster, som lett vil kunna pressa ho inn i eit inngrep med kapital som ikkje kan styrast frå lokalsamfunnet.

NOREG I VERDA

Det er eit utbreitt syn at berekraftig utvikling i den fattige verda er avhengig av ein oppbygd eigeninnsats i desse landa. José Lutzenberger, tidlegare miljøvernminister i Brasil og ein leiande økopolitikar i den

tridje verda, gjekk på Rio-konferansen so langt som å seia at svære pengeoverføringar til dei fattige landa gjer vondt verre av di det skapar klientar i staden for sjølvbergingsvevne: Bodskapen til dei rike er "fingrane frå fatet!" - dvs.

Dei viktigaste endringane må til her hjå oss i den rike verda

jord, skog og hav frigjort frå all nykolonialisme og øyremerkt "utviklingslanda" som ressursar for eiga utvikling.

Poenget med vår tradisjonelle utviklingspolitikk - som Brundtlandkommisjonen berre har gjevi ny velsigning - mergstel dei som skulle utviklast ved å definera dei som underutvikla so lenge dei ikkje tyner sin eigen tra-

disjon og strevar etter vårt system. Dette er fantastisk, i og med at det er vårt system som er hovudårsaka til den galopperande økososiale krise i verda, og når ein tenkjer på våre krav om utviklingslik at dei utvikla skal stå på egne bein, medan våre metodar bryt beina deira. Og skort på samanheng i dette galehuset vert sers tydeleg når me legg merke til at kravet om lokalt ressursomsyn, folkeleg eigeninnsats og berekraft på eigen grunn sleit ikkje skal gjerast gjeldande for oss rike: Tvert om skal me flytta til Oslo, drikka kaffi frå den beste jorda i Brasil, kalla glaninga på ein dataskjerm for arbeid, og kompensera vårt arbeids-einfald med surrogat-mangfald i vårt klient-Syden.

Denne innebygde konflikten vart kraftig demonstrert i Rio: Sterkare enn nokon gong før kom kravet frå Sør om at dei viktigaste endringane må skje hjå oss i den rike verda: utan dette er det tom retorikk å snakka om "vår felles framtid". Nett dette burde vera det sentrale emnet når me ordskiftet om arbeidslause, meiningsfullt arbeid, berekraft og framtidssandsvaret for Noreg.

Worldwatchrapporten frå 1990 snakkar om "kornsjokket" som kan veltaspelet og slå inn over oss alle alt frå den dagen den indre marknaden i EU byrjar å fungera. Fleire mindre kjende rapportar peikar i same lei. Ei av fylgjene vil vera ein total stogg av menneskeleg etande plante- føde som kraftfor. Det vil seia at kjøtproduksjon stort sett vert avgrensa til område som pga. vêrlag og lende ikkje kan produsera plante- føde menneskemagen kan smelta, som korn, grønsaker og poteter. Nett her i Noreg har me mange slike område - det er for kaldt, for bratt osv. Men dette er kombinert med eit eineståande jord- kynde (jordkvalitet) i store delar av landet. Samstundes er dette jord som ligg i eit av det mest erosjonssterke land- skapa i verda. Dette gjev eit økonomisk grunnlag for spreidd busetnad og arbeid som norsk historie knapt kan syna maken til. Eng- og beiteområde, og solangt nord og i fjellet, er det ny-gamle grunnlaget, ikkje berre som eit andsvarsmedvit andsynes ei hungersråka verd, men òg som grunnlag for menings- fullt arbeid. Det same gjeld for dei uhorveleg fiskerike

havområda Noreg har råd- velde over. Om Noreg her skal leva opp til eit solida- risk andsvarsmedvit som matvareleverandør i ein ek- stem krisesituasjon, vil det vera naudsynt å halda den spreidde busetnaden langs kysten oppe. Ressursstoda vil krevja mangfeldsmådrift og små fiskefarty. Ein gong

Det er turvande at primær- næringane etter vert dei grunn- leggjande

til - dette gjev grunnlaget for meningsfullt arbeid, dermed òg for eit berekraftig sam- funn.

Det er difor turvande, i næraste framtid, at primær- næringane på ny vert dei grunnleggjande - dei nær- ingane som andre næringar strålar ut ifrå og har som grunnvoll. Dette kopla med at det er naudsynt å vinna

over arbeidsløysa som man- gelsamfunnet gjev oss, vil gradvis føra til ei utflytting frå dei større byane, - ein omsnunad på den straumen det konkurranseindustrielle samfunn har tvinga på mange.

Framtidssamfunnet vil ha bygdene som sine verdi- skapande kjerneområde, og byane vil langt på veg gå ov- er til å fungera som teneste- stasjonar for produksjonen av livstarvende. "Livstarv- endesamfunnet" vil avløysa industrivokstersamfunnet. Dette vil ikkje seia eit industrilaust samfunn, men at prioriteringane vert om- snudde, slik at industrien tener matproduksjon og an- dre livstarvende i staden for det motsette, som i dag, i vår del av verda. Dette åleine vil hjelpa monaleg på å føra meining attende til arbeids- innsatsen, i ei verd der ein milliard vert truga av sveltedauden. Det vil seia: Denne utskiftinga av samfunnsform vil skje om me maktar ein vitug over- gang, med økologisk og so- sial berekraft som mål teki på alvor.

INNHALD:

"Noen må forlate båten" (Jan Myrdal)	s. 1
"De hederlige" (JM)	s. 2
"Den unødvendige samtiden" (JM)	s. 5
"Om individuell terror" (JM)	s. 11
"Det svært enkle som må sies om og om igjen" (JM)	s. 15
"Kva er venstresida?" (JM)	s. 19
"Kulturimperialismen" (James Petras)	s. 22
"Om å sverme for det store" (Trond Andresen)	s. 32
"Den skræmelege nasjonen" (Ingar Arnøy)	s. 34
"1492 og alt det der" (Pål Steigan: "Vargtid")	s. 37
"Identitet og meningsfullt arbeid" (S.K. Sætereng)	s. 44

TRØNDELAG RAUD UNGDOM